

תשרי התשפ"ו
אוקטובר 2025

דבקות במשימה ואומץ לב בקרב: קרב רפיח במלחמת סיני וגבורת האלחוטאית לובה שוורצבורג (בן־דעת) אל"ם בדימוס דניאל רוזן

תמצית

במלחמת סיני, הקרב לכיבוש צומת מוצבי רפיח, בלילה שבין ה'31 באוקטובר לבין ה'1 בנובמבר 1956, היה קרב קשה בו הכל השתבש – טור ארוך של כלי רכב 'נתקע' בדרך בשדה מוקשים, ללא אפשרות להיחלצות; מוקשים התפוצצו, לוחמים נפגעו מאש ארטילרית של האויב, רשת הקשר שובשה, לוח הזמנים התעכב והמפקדים התלבטו באשר לדרך הפעולה. דבקות במשימה, דוגמה אישית של מפקדים, תושייה וכוח אלתור הביאו לכך שהקרב שנראה אבוד – הפך להצלחה, וחטיבת גולני עמדה בהצלחה במשימותיה.

גבורת האלחוטאית לובה, נערה בת 19, פליטת שואה, יתומה מהוריה, שעמדה על משמרתה תוך סיכון חייה בשעות הקשות של הקרב, לבד בלילה בגיף הסמח"ט, 'תקועה' בשדה מוקשים, תחת אש ארטילרית, במשך כשלוש שעות, כשסביבה כלי רכב בוערים, ותיווכה בקשר בין גדוד הבוקעים הראשון (גדוד 51) לבין מפקדת חטיבת גולני, הייתה בין הגורמים שהכריעו את המערכה, והייתה לה תרומה של ממש להצלחה בקרב, לביצוע המשימה.

מלחמת סיני – רקע

מלחמת סיני, הידועה גם כמבצע 'קדש', התנהלה בין בריטניה, צרפת וישראל לבין מצרים, בין 29 באוקטובר ל'5 בנובמבר 1956. בריטניה וצרפת יזמו את המלחמה וישראל הצטרפה אליהם.

בשנים 1955–1956 הורע מצבה של ישראל והגיע לחומרה שלא הייתה כמותה מאז מלחמת העצמאות. שלושה גורמים חברו למצב זה: הפגיעה בחופש המעבר במצרי טיראן;¹ חשש ישראל מפני יוזמה של צבאות ערב לחידוש הלחימה והכנות מצרים למלחמה כוללת בישראל;² שיבוש החיים התקינים בישראל בידי מסתננים ויחידות פשיטה ערביות, שביצעו מעשי חבלה ורצח בתחומי ישראל בתמיכת מדינות ערב (מאוגוסט 1955 הפעיל צבא מצרים יחידות פידאיון ברצועת עזה).³ בספטמבר 1955 חתמה מצרים על עסקת נשק עם

¹ בשנת 1951 חסמה מצרים את המעבר בתעלת סואץ בפני ספינות ישראליות, בניגוד לכללי המשפט הבינלאומי, וכעבור שנתיים מנעה גם מעבר סחורות לישראל בספינות הנושאות דגל זר. בשנת 1953 חסמו המצרים את השיט הישראלי במצרי טיראן ובספטמבר 1955 הורחב סגר זה גם לתחום האווירי של מצרי טיראן. פעולה במישור המדיני להסרת הסגר לא צלחה. באוקטובר 1955 שקלה ישראל פעולה צבאית לפתיחת מצרי טיראן, אך הממשלה החליטה כי אין העת מתאימה לכך.

² הקמת מפקדה צבאית משותפת למצרים ולסוריה באוקטובר 1955 (שירדן הצטרפה אליה ערב מלחמת סיני), והצהרות מנהיגי ערב, ביססו את החשש כי בכוונת מדינות ערב להכחיד את מדינת ישראל.

³ מסיום מלחמת העצמאות עד מלחמת סיני נהרגו 264 ונפצעו 477 ישראלים בפעילויות חבלה ורצח של מסתננים בישראל ובפעולות תגמול, שלא עצרו את מעשי החבלה והרצח. בחודש שקדם למלחמת סיני ביצע צה"ל ארבע פעולות תגמול נרחבות בירדן, כתגובה לפעולות פדאיון (פיצוץ בנייני המשטרה באירחווה, עירנדל, חוסאן וקלקיליה).

צ'כוסלובקיה, בתמיכת ברית המועצות, לאספקת נשק סובייטי מתקדם בכמות גדולה.⁴ עסקה זו שינתה את יחסי הכוחות, יצרה למצרים יתרון איכותי ונתפסה בישראל כאיום קיומי.

ב-26 ביולי 1956 הלאים מנהיג מצרים, גמאל עבד אל נאצר, את תעלת סואץ. בריטניה וצרפת, שחששו לחופש השיט בתעלה, תכננו כתגובה מהלך צבאי (מבצע Musketeer) להשתלטות על תעלת סואץ. בריטניה וצרפת יזמו את המלחמה וישראל הצטרפה אליהן.

המלחמה נפתחה בהפתעה מוחלטת ב-29 באוקטובר בשעה 17:00, בהצנחת גדוד הצנחנים 890 מזרחית למעבר המיתלה, בפעילות חיל האוויר לניתוק קווי הטלפון של המצרים בסיני (שהיו מבוססים על טורים עיליים) ובכיבוש מוצבי כונתילה וראס-אנקב. במהלך המלחמה נעו כוחות צה"ל לסיני, בדירוג, במספר צירים – אוגדה 38 בפיקוד אל"ם יהודה ואלך עם שתי חטיבות שריון – חטיבה 7, חטיבה 37 – ושתי חטיבות חי"ר – חטיבה 4, חטיבה 10 – נעה בציר המרכזי קציימה – אבו-עגילה – איסמעאליה, ביצעה תמרון אוגף מכריע בו החדירה את חטיבה 7 דרך מיצר הדייקה לשטח המפתח של צומת אבו עגילה, ובמקביל חדרה 250 ק"מ לעומק סיני; אוגדה 77 (על בסיס מפקדת גייסות השריון) בפיקוד האלוף חיים לסקוב, עם חטיבת חי"ר, חטיבה 1, וחטיבת שריון, חטיבה 27, נעה בציר הצפוני מרצועת עזה אל קנטרה; כוח חטיבת הצנחנים 202 נע בציר הדרומי – תמד, נחל, מיתלה; וחטיבה 9 נעה מראס אנקב לשארם א-שייח'; חטיבת חי"ר 11 כבשה את רצועת עזה. עם כיבוש שארם א-שייח' הושלם כיבוש חצי האי סיני, בבוקר ה-5 בנובמבר 1956.

ישראל נסוגה מסיני לאחר שהובטח כי מיצרי טיראן יהיו פתוחים לשיט ישראלי, ושלוש המעצמות – ארצות הברית, צרפת ובריטניה – הצהירו כי תתמוכנה בישראל אם תפעיל את זכותה להגנה עצמית נגד חידוש ההסגר או חידוש פעילות הפדאיון מרצועת עזה. כוח חירום של האו"ם נפרס כחיץ בין הצדדים, להבטחת רגיעה וחופש שיט במיצרי טיראן.

מלחמת סיני הייתה המבחן הראשון לצה"ל לאחר מלחמת העצמאות. במלחמה הופעלו לראשונה מערך המילואים, תורות הלחימה וכלי נשק חדשים, בהם הצטייד צה"ל מאז מלחמת העצמאות.

אוגדה 77 ותוכנית הקרב על צומת רפיח

צה"ל נערך ללחימה בסיני עם שתי מפקדות אוגדה משימתיות (אוגדה 38 ואוגדה 77), חמש חטיבות חי"ר, חטיבת צנחנים, שלוש חטיבות שריון (אחת עם צג"ם – צוות גדודי משוריין – בודד), סה"כ 175 טנקים ו-192 קני ארטילריה. חטיבת חי"ר וגדוד מג"ב נקבעו כעתודה מטכ"לית. מרבית הכוח היה יחידות מילואים; חיל האוויר כלל 81 מטוסי קרב, 53 מהם סילוניים.

אוגדה 77, בפיקודו של האלוף חיים לסקוב, הייתה מבוססת על מפקדת גייסות השריון, וכללה שתי חטיבות חי"ר (חטיבה 1 – 'גולני' וחטיבה 11 – 'יפתח'), חטיבת שריון (חטי' 27 – 'אגרוף ורומח'), אגד ארטילרי 215 (עם חמישה גדודי תותחי שדה 25 ליטראות וגדוד תותחים בינוניים), וגדוד הנדסה (גדוד 604). משימתה הייתה כיבוש חצי האי סיני מצפון הרצועה ועד תעלת סואץ. השיטה הייתה התקפה בשני מאמצים במקביל: מאמץ אחד בכיוון שייח' זויד – אל-עריש – קנטרה ומאמץ שני בכיוון רפיח ורצועת עזה. התכנון האוגדתי כלל ארבעה שלבים: השלב הראשון היה פריצת שדות המוקשים בפתחת רפיח וכיבוש צומת רפיח, השלב השני היה כיבוש שייח' זויד ותנועה לאל-עריש, השלב השלישי היה התבססות באזור אל-עריש ובידוד רצועת

⁴ עסקת הנשק הצ'כית נועדה להוסיף לצבא היבשה המצרי 320 טנקים מדגמי T-34 ו'סטרלין', 100 משחיתי טנקים SU-100, 500 קני ארטילריה (כולל 56 מטולי רקטות 130 מ"מ) ו-200 נגמ"שים אופניים BTR-152; להוסיף לחיל האוויר המצרי 125 מטוסי קרב סילוניים מיג-15 ומיג-17; להוסיף לחיל הים המצרי שתי משחתות ו-12 ספינות טורפדו.

עזה לקראת טיהורה, השלב הרביעי היה כוננות לתנועה לעבר התעלה או למרחב ג'בל ליבני – אבו עגילה וטיהור רצועת עזה. כניסת האוגדה ללחימה תוכננה להתבצע 48 שעות לאחר כניסת אוגדה 38 ללחימה, לאחר כניסת צבאות אנגליה וצרפת ללחימה.

השלב הראשון בלחימת האוגדה, הבקעת מערך האויב, היה 'מהלומה אוגדתית' באמצעות שתי חטיבות – חטיבת החי"ר הסדירה 'גולני' נועדה לפרוץ ולכבוש את המרחב המוגן של מוצבי רפיח, וחטיבת השריון 27 (מילואים) נועדה לעבור דרך המרחב המוגן של רפיח ולפרוץ מערבה לעבר שיח' זויד ואלעריש. חטיבה 11 יועדה לכבוש בהמשך את רצועת עזה.

היעד של חטיבת גולני, מרחב רפיח, שטח מפתח לחיבור ארץ-ישראל למצרים, היה מבוצר היטב. המצרים הקימו בו מערך הגנה שהורכב מרשת מוצבים גדודיים, פלוגתיים ומחלקתיים, שהגנו על דרכי הגישה ועל צומת רפיח. מוצבים אלה היו מחופרים, מוגנים היקפית במכשול גדרות ומוקשים, וכללו עמדות לנשק מסייע. על גבעות הכורכר מדרום-מזרח למחנות רפיח היו חמישה מוצבים, ועל הגבעות הנמוכות בקרבת צומת רפיח היו שלושה מוצבים. בין הגבול המדיני למתחמים אלה היו מוצבי חוף מחלקתיים ופלוגתיים, להשגחה ולהתראה, ובעורף המתחם היו מוצבים נוספים, להעמקת המערך ולנשק מסייע. בחלקים רבים מהשטח נזרעו שדות מוקשים, בעיקר מוקשים נגד רכב.

האויב

סדר הכוחות של צבא היבשה המצרי כלל חמש דיביזיות, מהן שתיים פרוסות בחצי האי סיני – 12 חטיבות חי"ר, שלוש שריון, שלוש נ"מ, אחת הגנת חופים, אחת מקלעים בינוניים ושלושה גדודי ספר. עד עסקת הנשק הציכית היו לצבא מצרים 200 טנקי 'שרמן' M-4, 18 טנקים AMX-13, 155 משחיתי טנקים 'ארצ'ר', 575 קני ארטילריה ו-400 נגמ"שים; חיל האוויר המצרי כלל 80 מטוסי קרב סילוניים בריטים מדגמי 'מטאור' ו'ומפיר'; חיל הים המצרי כלל שש משחתות ופריגטות ו-18 ספינות טורפדו.

בחצי האי סיני נפרסו שתי דיביזיות מצריות: דיביזיה 8 (הפלסטינית) – פיקוד מצרי ואיוש בחיילים פלסטינים תושבי הרצועה, עם חטיבות 86, 87 ו-99 ודיביזיית חי"ר 3.

בקרב רפיח, הלחימה הייתה מול דיביזיית חי"ר 3 המצרית, שמפקדתה הייתה באלעריש, וכוחותיה נערכו כדלקמן:

- רפיח: חטיבת חי"ר 5, מתוגברת בפלוגת טנקים עם 16 טנקי 'שרמן', גדוד תותחי שדה 25 ליטראות עם 24 קנים, גונדת נ"ט עם 12 משחיתי טנקים 'ארצ'ר', ושלושה גדודי חי"ר 'משמר פלסטיני'.
- אלעריש: גדוד חי"ר 11 ועתודות הדיביזיה – חטיבת חי"ר 4, שתי פלוגות טנקים עם 30 טנקי 'שרמן', גונדת נ"ט עם 12 משחיתי טנקים 'ארצ'ר', שתי גונדות תותחי שדה 25 ליטראות עם 16 קנים וסוללת מרגמות כבדות 120 מ"מ עם ששה קנים.
- אברעגילה: חטיבת חי"ר 6 (שתוגברה בחטיבה 99 מדיביזיה 8, שהייתה חטיבת מילואים) וחטיבת משמר לאומי 23.

הערכות חטיבת גולני

לחטיבת גולני, בפיקודו של אל"ם בנימין גיבלי, נודע על המלחמה המתוכננת רק ב-15 באוקטובר 1956, כאשר פיקוד דרום פרסם בתפוצה מצומצמת, לשותפי סוד מעטים, את 'פקודת תכנון קדש'. נוהל הקרב החטיבתי (פקודת התראה, קבוצות תכנון, קבוצות פקודות) החל רק ב-25 באוקטובר, כאשר החל התכנון

המבצעי באוגדה 77. קבוצת הפקודות הראשונה במפקדת פיקוד דרום התקיימה ב־26 באוקטובר בשעה 1100, ואוגדה 77 הוציאה 'טיטת פקודה' ב־27 באוקטובר, כך שהיו למעשה ארבעה ימי הכנות.

מפקדת אוגדה 77 נפרסה באזור מבטחים, והחטיבה נערכה בשטחי כינוס באזור ניר יצחק. היחידות תרגלו תקיפת יעדים מבוצרים, חיילים בדקו ציוד, מפקדים ערכו סיורים מקדימים וצפו על היעדים. קבוצת פקודות אחרונה ניתנה ב־31 באוקטובר, בשעה 1000 בבוקר. שעות אחרי הצהריים נוצלו להסברת המשימה לכוחות ולתיאום בין חיילי החטיבה ולטנקיסטים שחברו אליהם. מפקדי החטיבה וחייליה הבינו היטב שפריצת השריון מערבה מותנית בהשגת יעדיהם.

הכוחות התכוננו למשימות על ידי תרגולי קרב לילה ביעד מבוצר, אימוני ירי ואימוני לחימה על דגמי המוצבים. בקיבוץ ניר יצחק נבנה שולחן חול שבו היה דגם של היעדים. המפקדים והלוחמים נעזרו בו ושינו את משימותיהם.

גדוד הבוקעים הראשון, גדוד 51, היה גדוד חדש בחטיבה. חודשים ספורים לפני המלחמה פורקה חטיבת גבעתי, במסגרתה לחם גדוד הבוקעים הראשון מאז הוקם, והגדוד עבר לחטיבת גולני. המג"ד, סא"ל מאיר פעיל, הוביל מאמץ רב באימון והדרכה, ובקיץ שקדם למלחמה ביצע הגדוד תרגיל גדודי באזור הכרמל.

התוכנית הסופית לקרב אושרה לחטיבה ב־31 באוקטובר בשעה 1600, בקבוצת פקודות קצרה שהתקיימה במפקדת האוגדה.

תדריך על שולחן חול, גדוד 12
אוסף התצלומים הלאומי D328-076, צלם לא ידוע

כוח נע לקרב רפיח
אוסף התצלומים הלאומי D328-077, צלם לא ידוע

הקשר בחטיבת גולני

קצין קשר חטיבתי הוא קצין מטה מקצועי, ובאותה עת גם מפקד פלוגה – על כל המשתמע מכך. פלוגת קשר בחטיבת חי"ר הייתה גם אז פלוגה מורכבת: עם מחלקת אלחוט, מחלקת קו, מחלקת משרד קשר ומחלקת ציוד ובית מלאכה, 120 חיילים, ופוצלה בין המפקדה הקדמית והמפקדה העורפית של החטיבה.

קצין הקשר של חטיבת גולני במלחמת סיני היה סרן יצחק חננאל. בשטחי הכינוס הוא עסק בהוראות קשר, קודים, בדיקות ציוד ותדריכים לאנשים, ובמקביל הוא נערך לפתרונות קשר ייחודיים לתיאום בין החטיבה לחטיבת השריון 27 (באמצעות רשת ייעודית עם מק-508 ומק-510) ולתקשורת עם מטוסי קישור (באמצעות רשת מק-300 ייעודית).⁵ לחטיבה הוקצתה זרוע קס"א (קשר סיוע אוויר).⁶

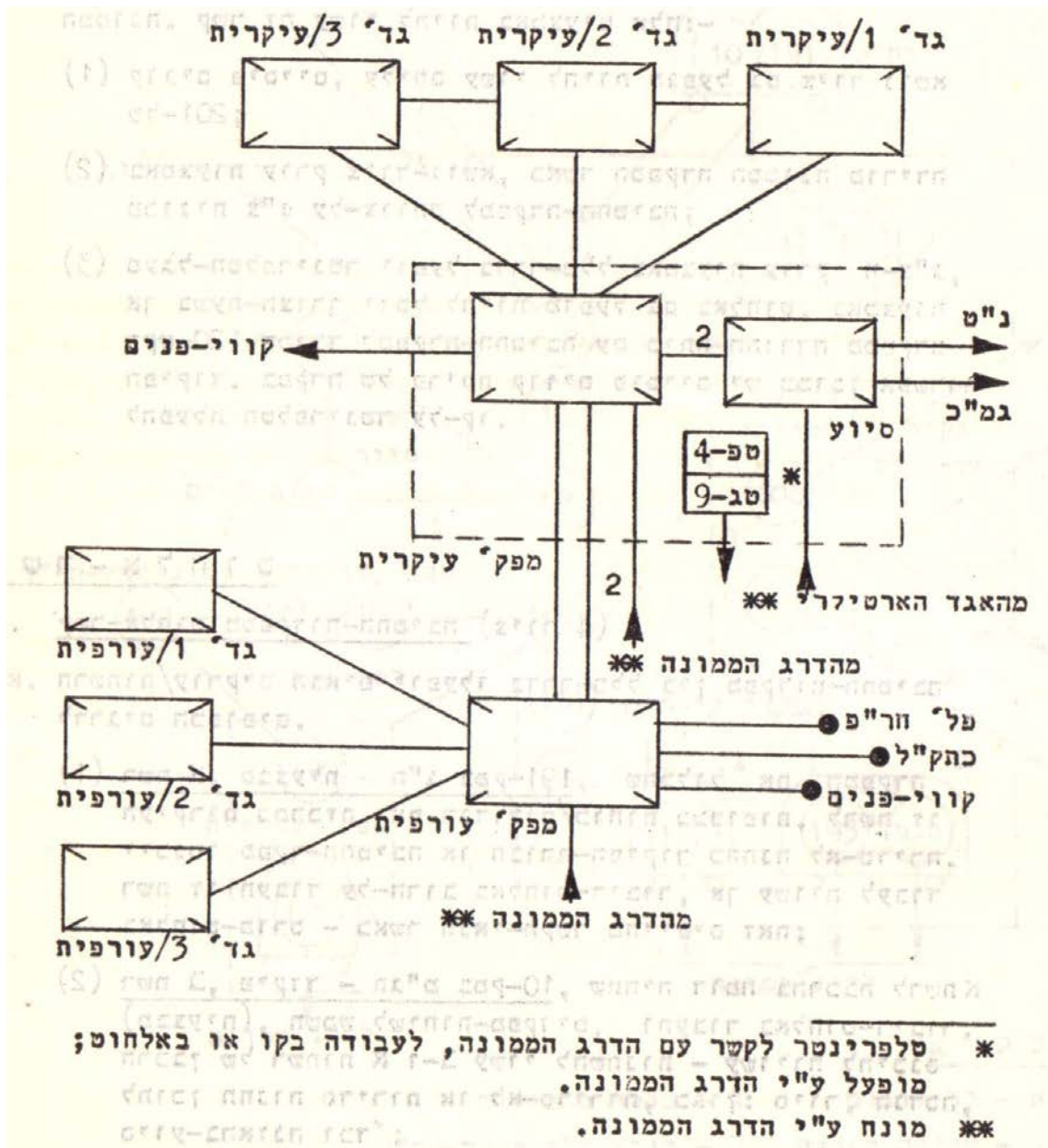
הקשר בחטיבה באותה עת היה מבוסס על קשר קווי (טלפונים מקושרים בכבלי שדה), קשר רדיו וקשר רצים. החטיבה הפעילה משרד קשר וקיימה עורק טלפרינטר למפקדת האוגדה. מרשמי הקשר הקווי וקשר הרדיו מוצגים להלן.

⁵ דניאל רוזן, **חיל הקשר במלחמת סיני**, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תמוז תשפ"ב – יולי 2022. ראו: https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Signal_Corps_in_the_Sinai_Campaign.pdf

⁶ נ"י הקס"א ליווה את הכוח של גדוד 51, נפגע בפגיעה ישירה של אש ארטילריה בשדה המוקשים (ראו להלן, תיאור הקרב של גדוד 51), ולא פעל בקרב. רס"ן אליהו אורן, קצין אג"ם, **מבצע 'קדש' – דוח מבצעים מסכם**, מפקדת חטיבה 1/אג"ם סב-1/2538, 21 בדצמבר 1956; סא"ל זאב אפטה, מג"ד חה"ן 604, **דו"ח מסכם למבצע 'קדש'**, דצמבר 1956; ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 122-619/62.

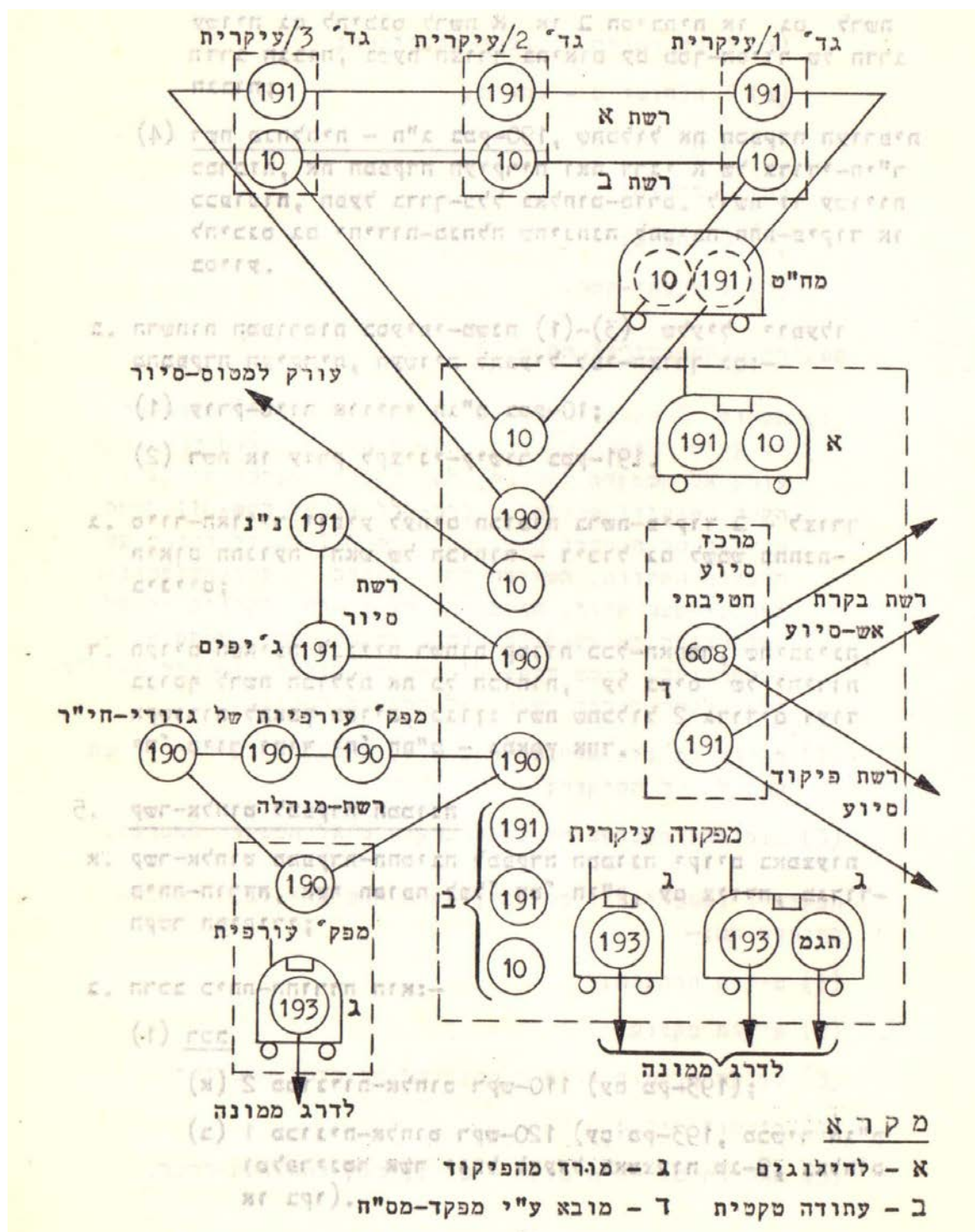
קשר הרדיו התבסס על רשת מבצעים א' בת"ג עם מכשירי מק-191, שפעלה בדרך כלל באיתות מורס, ואיפשרה תקשורת בטווחים ארוכים יחסית,⁷ ורשת מבצעים ב' בתג"ם, שהשתמשה במכשירי קשר נישאים מק-300, מוגבלים בטווח. הופעלו רשתות רדיו בת"ג עם מק-191 לצרכים נוספים: רשת סיור ורשת מנהלה. מרכז הסיוע החטיבתי פעל בשתי רשתות רדיו: רשת פיקוד סיוע בת"ג עם מק-191 ורשת בקרת אש בתג"ם עם מק-608.

ההערכות לקרב בשטחי הכינוס בניר יצחק נעשתה בדממת אלחוט, והקשר בשלב זה התבסס על טלפוניה בקווי שדה ועל רצים. פריסת קווי השדה הייתה מצומצמת, כדי שלא יחסר כבל שדה בשלבי הלחימה הבאים. רשתות הרדיו הופעלו רק ביום ה'ע', סמוך לשעת ה'ש'.

מרשם קשר קווי – חטיבת חי"ר

⁷ הפעלת מק-190/מק-191 היא מורכבת, שכן המפעיל נדרש לדעת איתות מורס ולכוון תכופות את המכשיר לתדרי פעולה שונים (לפי תדר הרשת ולפי שעות היממה), ולכן נעשתה בידי אלחוטאים מיומנים, שהוכשרו בבסיס ההדרכה של חיל הקשר, בה"ד 7.

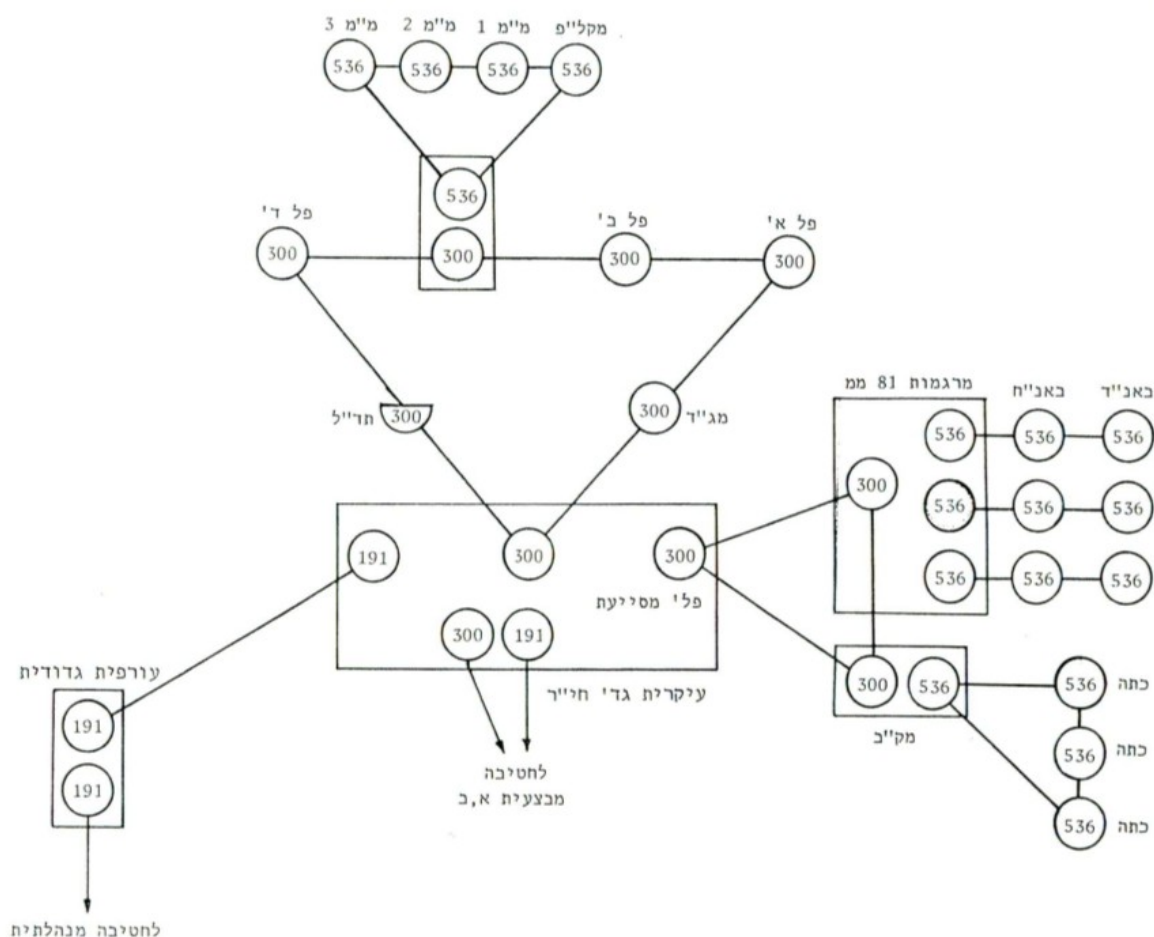

מרשם קשר רדיו חטיבת חי"ר, מוסבת למק-10

במלחמת העצמאות ועד מלחמת סיני היה קשר הרדיו בחי"ר מבוסס של מכשירי תג"ם מעודפי מלחמת העולם השנייה: מק-300 ברשתות החטיבתיות וברשתות המבצעים הגדודיות, ומק-536 ברשתות מחלקתיות. ערב מלחמת סיני הוחלפו מכשירי הקשר מק-536 ומק-300 המיושנים במכשירי קשר חדישים,

מק-6 ומק-10, שהייתה להם אמינות משופרת, ביצועים טובים יותר ותחומי תדרים רחבים יותר (שצמצמו עד מאוד את ההפרעות עם רשתות של כוחות שכנים).⁸

סגן (לימים סא"ל) חגי גרי,⁹ קצין הקשר של גדוד 51, מספר: "קיבלתי את הציוד החדש [מק-6, מק-10] בשטח הכינוס, שלושה ימים לפני המבצע, עם הסבר חטוף כיצד להפעילו. העברתי קורס מזרח להפעלת הציוד החדש למפקדים ולקשרים, והמשכנו להמתין".

מרשם אלחוט של גדוד חי"ר, ערב מלחמת סיני

בחטיבת גולני, ערב המלחמה הוחלפו מכשירי מק-300 במק-10 ומכשירי מק-536 במק-6

⁸ מק-300 ומק-10 הם מכשירי קשר תג"ם נישאים שאיפשרו קשר לטווח של כ-5 ק"מ. מק-536 ומק-6 הם מכשירי קשר מוחזקים ביד, שאיפשרו קשר לטווח של כ-1.5 ק"מ. מק-190/מק-191 היה מכשיר קשר ת"ג שאיפשר קשר דיבור בטווח של כ-16 ק"מ וקשר באימות מורס לטווח של כ-25 ק"מ. מק-508/מק-608 היה מכשיר קשר תג"ם מוסע, שאיפשר קשר בטווח של כ-20 ק"מ. מק-510 הוא מכשיר קשר תג"ם מוסע, שאיפשר קשר בטווח של כ-8 ק"מ.

⁹ **חגי גרי** (1934–2016) – נולד בפולין. מעפיל בספינת המעפילים 'יציאת אירופה תש"ז' (אקסדוס), עלה לישראל בשנת 1948. התגייס לצה"ל בשנת 1952. תפקידיו העיקריים בצה"ל: מדריך בבה"ד 7; קצין הקשר בגדוד 51 בחטיבת גולני, כולל במלחמת סיני; קצין הדרכה ורמ"ד שיטות ההדרכה בבה"ד 7; קצין הדרכה ומילואים בגדוד איילים; קצין תכנון הסד"כ במקשר"ר; קצין קשר חטיבת גולני; מד"ר הקשר, סגן קצין הקשר בגייסות השריון; סגן קצין הקשר בעוצבת הפלדה, כולל במלחמת ששת הימים; רמ"ד סד"כ במקשר"ר וקצין קשר עוצבת עודד במנמ"ש; רע"ן ארגון והדרכה במקשר"ר; רע"ן מפקדים בבה"ד 7; קצין קשר עוצבת הבשן, כולל במלחמת יום הכיפורים; רע"ן תורה והדרכה במקשר"ר. השתחרר מצה"ל בשנת 1979 בדרגת סא"ל. בשרות מילואים: קצין הפקת לקחים במלחמת שלום הגליל. לאחר שחרורו עבד בחברת כור תקשורת והתראה כרמ"ח סקרי תקשורת ורמ"ח הדרכה תיעוד וקיסלוג במנהלת 'אבן יקרה'; עוזר סמנכ"ל לתפעול בחברת 'טלרד'; חבר הנהלת 'צוות' מחוז השרון; חבר בוועדת ההסברה בהנהלה הארצית וחבר מערכת ביטאון 'צוות'; חבר הנהלה בארגון רוטרי ישראל ונשיא לשעבר במועדוני רוטרי בתיים ורמת-השרון; נמנה עם מייסדי העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב וחבר הוועד המנהל מיום הקמתו; יו"ר ראשון של ועדת המורשת בעמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב.

מק-190/מק-191

מק-6

מק-536

מק-10

מק-300

מק-508/מק-608

מק-510/מק-610

מפקדת פלוגה בתנועה לילית לקרב רפיח, עם מכשירי קשר מק-10 ומק-6
אוסף התצלומים הלאומי D328-120, צלם לא ידוע

אלחוטן מפעיל מק-191 בזחל"ם, באלחוט דיבור
אוסף התצלומים הלאומי D328-132, צלם לא ידוע

קרב רפיח

המשימה שהוטלה על חטיבת גולני, בפיקודו של אל"ם בנימין גייבלי, הייתה כיבוש והשתלטות על מוצבי רפיח. השליטה על אזור צומת רפיח נדרשה כדי לאפשר הזרמת כוחות שריון ללב סיני. המצרים עמדו על חשיבות הצומת והקימו סביב העיירה רפיח מחנות צבא רבים ומבוך של עמדות צבאיות ותעלות מגן מחופרות בבוסתני פרי, מגודרות בגדרות תיל דוקרני ומוחבאות בתוך משוכות צבר. המתחם היה מבותר וממוקש ופריצתו נדרשה תעוזה רבה.

על גדוד ברק (גדוד 12) בפיקודו של סא"ל (לימים אל"ם) שמואל אלבק (אמיר) הוטל כיבוש מוצבים 29 ו-27; על גדוד גדעון (גדוד 13) בפיקודו של סא"ל שלמה אלטון (לימים אל"ם),¹⁰ שתוגברה בפלוגת נח"ל, הוטל כיבוש המוצבים 25 ו-22; אלה היו יעדים חשובים, שכן שליטה בהם הבטיחה כי האויב לא יוכל להפריע לתנועת כוחותינו בציר בואכה צומת רפיח.

על גדוד הבוקעים הראשון (גדוד 51) בפיקודו של סא"ל (לימים אל"ם) מאיר (מאירקה) פעיל הוטלה משימת המפתח של פריצת נתיב תנועה בשדות המוקשים, בין המוצבים 2 ו-6, כיבוש מוצב 5, והמשך בתנועה מהירה על הכביש לכיבוש מוצבי צומת רפיח.

¹⁰ במלחמת ששת הימים, עת שירת כקצין אג"ם במפקדת פיקוד דרום, נפצע קשה בסיור ברצועת עזה ביום השני לקרבות, ונפטר מפצעיו בבית החולים.

גדוד 51 צויד באמצעי מינוע (רכב 6x6 וזחל"מים), והיה הגדוד הממונע היחידי בחטיבה. לגדוד צורף כוח הנדסה קרבית (פלסים). הסיירת החטיבתית בפיקודו של רס"ן (לימים תא"ל) יהודה גולן נעה כחוד בראש כוח גדוד 51. תחת פיקוד גדוד 51 הועמדה פלוגת טנקי שרמן מגדוד 277 (חטיבה 27).

גדוד חי"ר 155 מחטיבה 11 (חטיבת יפתח), בפיקודו של סא"ל יהודה זיו, נע עם גדוד 51, ומשימתו הייתה פריצת מעבר בשדה המוקשים ותפיסת המוצבים השולטים על ציר התנועה של גדוד 51.

תנועה לילית לקרב רפיח
אוסף התצלומים הלאומי D328-119, צלם לא ידוע

ב־1 בנובמבר בשעה 2230 החלה תזוזת הכוחות, שהגיעו לשטח של כ־3,000 מטר מול היעדים, התחפרו והמתינו לריכוך, שהחל בשעה 0200 בהרעשה מהים ובאש ארטילרית,¹¹ וב־0240 בתקיפה אווירית. התקיפה נועדה להיות תקיפה לילית, כדי לצמצם בנפגעים, אך הריכוך נמשך זמן רב מעבר למתוכנן, ומפקד האוגדה, באמצעות הקס"א (קצין סיוע אוויר), הפסיק את הריכוך האווירי. בשעה 0325, כ־80 דקות לפני עלות השחר, התקבלה הפקודה לפרוץ אל היעדים. להלן תיאור הקרבות, על פי דו"חות מפקדי הגדודים:

קרב גדוד 12 : ¹²

"הכוחות יצאו משטח הכינוס בניר יצחק ב־312330, והגיעו למקום ההערכות הראשונה בשעה 0130, התחפרו ונפרשו לקראת המשך ההתקדמות לאחר ההרעשה. עקב התקלות בסיוע האווירי, שלא בוצע בסופו של דבר, שהה הגדוד בשטח הכינוס הראשוני עד שעה 0330.

¹¹ ההרעשה מהים, בשיתוף פעולה עם הצי הצרפתי, נעשתה באמצעות תותחים 152 מ"מ ו־90 מ"מ עם תחמושת נפיצה, מהסיירת הקלה ג'ורג' לֶגֶ (Georges Leygues), שהייתה מצוידת במערכת חדישה לטיווח ובקרת אש.

¹² סא"ל שמואל אמיר – מפקד הגדוד, **דו"ח מבצעים מסכם, גדוד חי"ר 12**, סב/2/94, 16 בדצמבר 1956; ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 122-619/62.

בשעה 0330, לאחר קבלת אישור החטיבה להמשך התנועה, נע הגדוד במהירות לעבר היעדים. עם התקרבותו לרכס הקמור של היעדים 29, 30 נעשה הניווט קשה. בתנועה המהירה של הגדוד נותק הקשר באמצע השדרה הרגלית, דבר שגרם לאיבוד זמן של כ־10–15 דקות. בשעה 0410 הגיע הגדוד לאזור הפיצול המשוער ופלוגות א' וב' התפצלו מהשדרה הגדודית בהתאם לתוכנית. משך אותו זמן עדיין לא זוהו היעדים בוודאות בגלל הסיבות כדלהלן: (א) הסיור המוקדם לא היה יסודי במידה מספקת ולא איפשר ניווט בטוח; (ב) פני הקרקע לא איפשרו זיהוי מוצבים במרחק העולה על מאה מטר מהם; (ג) פגזי הביקורת של הארטילריה שנדרשו על מנת להקל בזיהוי לא בלטו ולא איפשרו זיהוי היעד. באותה שעה כבר הונחתה אש בכל הסביבה, ולא ניתן היה להבחין בפגזי הביקורת שנורו.

פלוגה א' התקשתה בזיהוי היעד, ורק בשעה 0430 זיהתה בבירור את מוצב 29 ואת הגדר המחברת אותו עם מוצב 30. בשלב זה כוח הזחל"מים לא זיהה עדיין את היעד, ורק לאחר שכוון אל השדרה הגדודית באמצעות פנס כיס נשלח לעבר מוצב 29 והצליח ליצור מגע.

משך אותו זמן נע שאר הכוח של הגדוד והתקרב בהתמדה לעבר הקצה המזרחי של מוצב 29 (מאחורי חצאי הזחלים ומימינם). החל משעה 0430 כוסה השטח על ידי האויב באש מק"ב ומרגמות ותותחי נ"ט. האש הונחתה ממוצבים 29, 30 ו-27 (תלול מסלול) וגרמה בשלב זה מספר אבדות.

בינתיים נוכחה פלוגה א' שהגדר המחברת את המוצבים 29, 30 היא גדר כפולה ומכוסה ב'אש סכנה' של מק"ב. הגדר הראשונה נפרצה ע"י בונגלור ואילו הגדר השנייה מוטטה בידיים.

היום התחיל להאיר כשפלוגה א' טרם ערוכה להסתערות, כוח הזחל"מים לעומת זאת, כבר נכנס לחילופי יריות עם מוצב 29, וחיסל עמדת תותח נ"ט שעמד מולו באמצעות בזוקה. אש האויב בשלב זה התגברה ונעשתה יותר יעילה.

פלוגה ג' הוכנה להסתערות בעקבות הזחל"מים הואיל והיה חשש למצבה של פלוגה א', אשר שכבה באור יום במוצבים אויבים ללא אפשרות קבלת סיוע רציני מאיזה כוח שהוא.

בסביבות השעה 0500 סבל הגדוד מספר אבדות יותר גדול מ'אש סכנה' של האויב שכסתה את כל השטח. בשעה 0510 כשפלוגה א' הייתה מוכנה להסתערות, הוטל על כוח הזחל"מים לפרוץ למוצב 29 במקביל עם פלוגה א' על מנת למוטט את המוצב במהירות ולמנוע אבדות מיותרות באור יום.

מחלקת חי"ר ירדה מהזחל"מים ופרצה רגלית בסיועם. בזמן הפריצה עלה זחל אחד על מוקש ומספר חיילים נפצעו.

במקביל ובתיאום עם כוח הזחל"מים פרצה לידו מחלקה אחת של פלוגה ג' בפיקוד המ"פ, את הגדר ושדה המוקשים. כמעט באותו הזמן פרצה פלוגה א' בקצה הצפוני-מערבי של המוצב והתחילה בטיהור החפירות והעמדות. הקשר עם פלוגה א' הופסק בשלב הלחימה על היעד היות והקשר של המ"פ נפצע ונשאר מוטל מאחור, דבר שהפריע בשלב חשוב זה בתיאום בין שלושת הכוחות. כוחותינו הפורצים נפגשו במרכז המוצב. נגרם עיכוב בפעולת הכוחות המטהרים לצורך תיאום ביניהם שנמשך 2–3 דקות ואיפשר בריחה של מספר חיילי האויב לעבר רפיח. עם תפיסת מוצב 29 הונחתה אש חזקה מצד מוצבים 27 ו-30 לעבר הכוחות המתארגנים על היעד הכבוש. גמר כיבוש מוצב 29 היה בשעה 0525 לערך.

חצי שעה לאחר כיבוש מוצב 29 הגיע כוח משוריין לקו הרכס של מוצב זה, והתחיל להמטיר אש תותחים לעבר מוצב 27 ורפיח (בתחילה נורו גם 2–3 פגזים בטעות למוצב 29). דרישה מהחטיבה לקבל סיוע טנקים לכיבוש מוצב 27 לא נענתה, ונמסר שהשריון יעזוב מיד את גזרתו ויעבור לגזרת מוצב 34. באותה שעה לערך (0600) סוכם במגע ישיר עם מג"ד השריון שהיה במקום על קבלת סיוע טנקים לכיבוש מוצב 27. פלוגה ד' נעה באיגוף שמאלי (מדרום) לעבר מוצב 27 כשהטנקים מסייעים באש תותחים. מדרום למוצב 29 עלתה פלוגה ד' על שדה מוקשים וחייל אחד עלה על מוקש נעל ונהרג במקום.

בעקבות פתיחת אש הטנקים על מוצב 27 החל האויב בבריחה מהמוצב. במגמה להיכנס למוצב מהר ככל האפשר, נשלח גם חלק מפלוגה ג' בדרך הישרה ממוצב 29 למוצב 27. בשעה זו (0530) עסקו שני הכוחות (פלוגות ג', ד') בפרצות בגדרות ושדה המוקשים (פלוגה ג' ליציאה ממוצב 29 לכיוון מערב, ופלוגה ד' בשדה המוקשים שנתקלה בו) כדי להמשיך בתנועה, דבר שגזל זמן רב יחסית. לבסוף נכנסו שתי הפלוגות במקביל למוצב 27 ומצאוהו עזוב. השעה הייתה כבר אחרי 0700.

הגדוד התבסס עם פלוגה ד' במוצב 27 ופלוגה א' במוצב 29. פלוגות ב', ג' הוצגו כעתודה גדודית במדרון המזרחי של רכס מוצב 29.

לגדוד היו 3 הרוגים ו-48 פצועים¹³.

על תפקודם בקרב הוענק לסרן אשר דר (מפקד פלוגה א') צל"ש אלוף ולסרן אברהם בראוריין (מפקד פלוגה ב') עיטור העוז¹⁴.

קרב גדוד 13 : 14

"הגדוד יצא משטח הכינוס באזור מבטחים הישנה בשעה 2230 והגיע לקו ההפצצה בסביבות המחנה העזוב לרגלי היעדים בשעה 0230, לפי התוכנית. בשהייה בשטח תחת הפגזה נפגע החיל הראשון ברסיסים... הכוח ביצע בדרך שתי הפסקות ארוכות והגיע עם כוחות טריים לקראת ההסתערות.

מאחר ושעת ה'ש' התאחרה על ידי הדרג הגבוהה, יצאנו משטח קו ההפצצה רק בשעה 0330. הכוחות הגיעו להיערכות תוך ספיגת אש מטרידה בשעה 0430. בדרך נפצעו שבעה חיילים, ביניהם סגן מפקד הגדוד.

אחרי ריכוך ארטילרי נעשה ניסיון לפרוץ את גדרות [היעד] באמצעות בונגלור 30 מטר, אולם הבונגלור לא פעל. פלוגה א' פרצה את הגדרות במוצב 25 באמצעות מקצצים וחבלנים אשר עברו דרך שדות המוקשים, ונאחזה בעמדות הקדמיות של היעד.

פלוגת הנח"ל דיווחה שפרצה ארבע גדרות, וגם היא נאחזה ביעד 25 בשעה 0500. עם קבלת דיווח זה ניתנה הוראה לפלוגה ב' להתקדם ולכבוש את מוצב 22. מפקד הפלוגה התקדם עם פלוגתו מכיוון דרום, במקום מכיוון צפון, והביא את הפלוגה מול המוצבים 20–22. השעה 0315. לכוח היו 12 אבדות.

¹³ לאשר דר הוענק עיטור העוז על תפקודו כמג"ד בקרבות בירושלים במלחמת ששת הימים.

¹⁴ סא"ל שלמה אלטון – מפקד הגדוד, **דו"ח מבצעי מסכם, גדוד חי"ר 13**, 600–661, י"ב טבת תשי"ז, 16 בדצמבר 1956; ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 122-619/62.

מפקד פלוגת הנח"ל דיווח בשעה זו שהוא נאחז בטעות במוצב 25 במקום במוצב 25א. זה חייבני לעצור את התקדמות פלוגה ב'. בשלב זה לא היה ידוע שהפלוגה טעתה והייתה בדרום במקום בצפון פלוגה א' הגיעה להתנגשות קלה עם פלוגת הנח"ל, אולם עם האור הראשון הושב המצב, ונמנעו אבדות חינם.

מפקד פלוגה א, שעד שלב זה ספגה שש אבדות, בראותו שיכול להמשיך לכיוון 25א פרץ ותנועתו אושרה על ידי. בשעה 0530 הושלם כיבוש היעדים 25 ו-25א'.

השחר בקע כאשר התברר שגדוד 12 טרם כבש את יעד 27. מצב זה חייב לקפל את פלוגה ב' מהשטח הפתוח לתוך 25.

בשעה 0600 החלטתי לכבוש את מוצב 22 דרך 25א וביקשתי את אישור המח"ט. עם קבלת האישור תקפו שארית כוחות פלוגה ב' בסיוע מגדוד 12 חזיתית את המוצב על ידי פריצת שתי גדרות יציאה מ25א ושתי גדרות של 22. בשעה 0700 היעד היה בידינו. לכוח נגרמו חמש אבדות.

לכוחותינו 6 הרוגים ו-32 פצועים.

קרב גדוד 51 והסיירת החטיבתית: 15

"הגדוד עם כוחות ת"פ יצא משטח הכינוס בניר יצחק בשעה 312000, עבר את הגבול והגיע לפרצות בשדה המוקשים קרוב לשעה 2330. בדרך יצאו משימוש מספר כלי רכב, ופלוגה ד' הורכבה על הטנקים. הזרקורים של האויב האירו את הדרך ולאחר שהאויב הבחין בתנועת הכוח (מוצב 2 או ממוצב 6) החלה הפגזה ארטילרית בין כרם אבשלום לבין שדה המוקשים. ההפגזה בשלב זה הייתה לסירוגין ולא מדויקת ביותר. נדרשה אש נ"ס על זרקורים של האויב.

קמ"ן הגדוד וסיירי הגדוד שהיו מיועדים לנווט את הגדוד במעבר שדה המוקשים ועל הציר המוביל לכיוון מוצב 5, הצטרפו לגדוד חי"ר 115 ונעו אתו. בהגיע גדוד 115 לשדה המוקשים בדקו יחידות חה"ן את הפרצות עד לדקל וסמנו אותם. הקמ"ן שלח חייל מהגדוד לסמן שביל מהדקל עד לגדר (הקצה המערבי של השדה) במרחק של בערך 300 מטר (שטח שטרם סומן ע"י יחידות חה"ן) ובעקבות הסרט הלבן שהונח עבר גדוד חי"ר 115 למשימתו. הסיירים הוצבו זוגות זוגות לאורך הציר.

בהגיע הגדוד לשדה המוקשים נפגש המג"ד עם הסמח"ט (על המצאו של הסמח"ט לצורך תאום הפעולה נודע למג"ד רק ברגע האחרון עקב הופעת תחנה חדשה ברשת הקשר) [הסמח"ט (סגן מפקד החטיבה) סא"ל (לימים תא"ל) דוד (דודיק) כרמון הצטרף לכוח עם גייס המח"ט (בו הותקנו מק-191 ומק-10), כדי לוודא את מעבר כוח השריון ולשמש סמכות להחלטות מהירות בשטח]. הסמח"ט הודיע כי מוצב 6 נכבש ומוצב 2 טרם נכבש ושגדוד חי"ר 115 עבר את השדה. לפי דרישת המג"ד נתן הסמח"ט הוראה לעבור את שדה המוקשים. הסמח"ט קבע (לפי דעת מג"ד 51 בצדק גמור) שהגדוד יעבור כולו דרך הפרצה המרכזית. ההפגזה נמשכה ונעשתה מדויקת יותר. סדר התנועה היה כדלקמן: יחידת סיור חטיבתית על ג'יפים, הסמח"ט, נ"נ (שנכנס לתוך השיירה ע"י הפתח של הפרצה ושהסתבר לאחר זאת כי הנו הקש"א של גדוד חי"ר 115 שמשום מה נשאר ליד הפרצה), פלוגה ג' על זחלים, מחלקת טנקים, זחל הפיקוד של המג"ד, ואחר כך כל הגדוד, לפי הסדר המקורי. תחילת מעבר שדה המוקשים בשעה

¹⁵ סא"ל מאיר פעיל (פילבסקי) – מפקד הגדוד, דו"ח מסכם, גדוד חי"ר 51, 14 בדצמבר 1956; ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 122-619/62.

312400. משני צידי הפרצה היו אורות זוג בכניסה וזוג לאחר כ־30–40 מטר. אחר כך לא היו סימני אור, רק על יד הדקל היה אור בודד.

משני צדי הפרצה היו מונחים סרטים לבנים ובמרכזה של הדרך סרט לבן נוסף. מהדקל ואילך נמצא רק סרט לבן אחד והשיירה נעה לאורכו ומימינו (סרט זה הוא הסרט שהונח ע"י הסיירים שנעו עם גדוד 115).

משנכנסה השיירה לשדה המוקשים הבחין מ"פ ג' כי לפניו נע נ"נ. בערך במרחק של כ־30 מטר מהגדר המערבית של שדה המוקשים התפוצץ הנ"נ. קציני חבלה של הגדוד בדקו וקבעו כי הייתה זו פגיעת פגז (לאחר מכן התברר כי הוא עלה על מוקש). מ"פ ג' החליט לעקוף את הנ"נ משמאל והזחל שלו עלה על מוקש והחל בוער. המג"ד פקד להמשיך בתנועה ולאחר בדיקה שטחית ומהירה של השטח ע"י חבלי הגדוד עקפו יתר הזחל"מים וכן שני טנקים משמאל לזחל הבוער ולנ"נ, עברו את השדה ונערכו על הדרך שמעבר לגדר. הטנק השלישי עלה על מוקש. ניתנה פקודה לעוקפו משמאל. בוצעה בדיקת מוקשים נוספת שארכה חצי שעה ותוך כדי עקיפה עלה טנק נוסף על מוקש (כל התמרונים הללו בוצעו תוך הפגזה די רצינית שירדה בסירוגין של חמש עד 10 דקות כל פעם ותחת אש שטוחת מסלול ומרגמות ממוצב 6). בעת הבדיקה נמצא מוקש בקליט איטלקי. ניתנה הוראה לערוך בדיקת השטח מימין לנ"נ. המג"ד דיווח למח"ט על המצב שנוצר וקיבל פקודה להעביר את הכוח ברגל לעבר השני של השדה ולבצע את הפעולה ברגל יחד עם הזחל"מים שכבר עברו. המג"ד נתן פקודה למחלקות הרובאות ולמסייעת לעבור את שדה המוקשים ברגל ולהתחפר מעברו השני. השעה הייתה כבר 010300 והמג"ד שקל שהוא לא יספיק להגיע ברגל ליעדים מבעוד לילה. כמו כן היה ברור לו שהוא יצא מטווח הפעולה של המק-10 ואז לא יהיה לו בכלל סיוע. במצב זה החליט המג"ד לעשות ניסיון אחרון להוציא את הטנקים משדה המוקשים והוא פקד על הזחל"ם שלו (שהיה ראשון בתור) לעקוף את הנ"נ מימין. בוצעה בדיקה שטחית ע"י החבלנים והזחל"ם עבר לאט לאט באורות מלאים. אחרי הזחל"ם של המג"ד עברו לאט לאט כל הטנקים כשהם מפעילים אורות מלאים (חלק מהטנקים איבד את האור בגלל ההפגזה שנמשכה כל הזמן).

מספר חגי, קצין הקשר: "קרוב לחצות הגענו לשדה המוקשים הראשון. הייתי בזחל"ם המג"ד. ולפתע 'נשטפנו' באש ארטילרית כבדה. ספגנו הדף חזק מאוד והמק-191, ששימש לקשר עם החטיבה, נפגע ויצא מכלל שימוש, עם מק-10 לא הצלחתי להשיג קשר לחטיבה. התעודדתי מאוד לשמע קולה המרגיע של אלחוטאית הסמח"ט, לובה היה שמה, שהיא אשר תיווכה בינינו לבין החטיבה, ובאמצעותה יצרתי קשר למח"ט.... כאשר הטנק האחרון חצה את שדה המוקשים הייתה השעה 0430 והתחיל להאיר השחר. הקשר עם המח"ט נמשך באמצעות לובה, שהייתה בשבילי המלאך הגואל".¹⁶

מציאות קשה – הגדוד 'תקוע' תחת הפגזה ארטילרית בשדה מוקשים לא מוכר, ואין קשר בין הגדוד למפקדת החטיבה. בתיווכה של לובה, האלחוטאית בגיפ הסמח"ט שאף הוא היה בשדה המוקשים תחת הפגזה ארטילרית, נוצר קשר בין המג"ד למפקדת החטיבה; המפקדים התלבטו והתייעצו – נשקלה עצירת ההתקדמות, אך הוחלט לא לנטוש את המשימה, שכן השתלטות על צומת רפיח הייתה תנאי לפריצת

¹⁶ חגי גרי, **הקרב שבו הכל השתבש**, במחנה, גיליון מס' 43, י"ד בתשרי תשס"ז, 6 באוקטובר 2006; **חיל הקשר במבצע 'קדש'**, סרט מורשת, שיין הפקות אור קוליות בע"מ, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תשנ"ח – 1998, דקות 09:43 עד 11:23. ראו: <https://youtu.be/dyGR007ttSE>

השריון; נשקלו חלופות, נעשו התיאומים הנדרשים, ניתנו פקודות; ההתקדמות הייתה איטית ומורטת עצבים, אך הדבקות במשימה הכריעה, והכוח עבר את שדה המוקשים.

הטנק האחרון עבר את שדה המוקשים בשעה 0515, כאשר הפציע השחר. לרבים מהלוחמים נדמו השעות הארוכות בשדה המוקשים תחת הפגזה לשנות־חיים ארוכות של פחדים ומוראות.

האלחוטאית לובה הייתה כל העת בלב התופת – בשדה המוקשים תחת אש ארטילרית, בין כלי רכב בוערים, בגייפ הסמח"ט (בו היה מק-191 ומק-10), ותחת האש תיווכה בין מפקדת הגדוד ומפקדת החטיבה.

המג"ד ממשיך בתיאור הקרב: "בשעה 010515 בערך עבר אחרון הטנקים את השדה. השיירה התארגנה על הדרך להמשך התנועה, כשיחידת סיור חטיבתית בראש, אחריה פלוגה ג' על זחל"מים ואחריה כל הטנקים (על הטנקים רכובים חיילי פלוגה ד'). הסמג"ד נעצר בשטח הפרצה והמשיך להוציא את שאר השיירה משדה המוקשים (פעולה שבוצעה ע"י הסמג"ד במהירות וביעילות יוצאות מגדר הרגיל).

הכוח נע במהירות לאורך דרך העפר לכיוון מערב, בדרכו עבר את הפרצה של שדה המוקשים השני בסביבות מוצב 293. מפקד יחידת הסיור בתנועתו בראש השדרה הבחין בכוחות של גדוד חי"ר 115 שנעו רגלית מדרך העפר ודרומה. בשעה 010550 בערך נתקלה יחידת הסיור החטיבתית באש מוצב 5 במרחק של כ־39 מטר ממנו (וזאת לאחר שחצו את הדרך הפונה צפונה מבלי להבחין בה. לא היה ברור כי נתקלו במוצב 5). הגייפים ענו באש. בינתיים קיבלה פלוגה ג' פקודה להסתער מיד על המוצב בחיפוי מחלקת טנקים מימין. פלוגה ג' פרצה את הגדרות עם 'בונגלורים' והבזוקות נפצו את העמדות. ההתנגדות הייתה חלשה והקרב היה קצר. בשעה 010600 נכבש המוצב (נמצאו בו 20 עד 30 הרוגי אויב). עוד לפני ההתקלות במוצב 5 קלט המג"ד ברשת הפיקוד את מג"ד 115 מזמין אש ארטילרית על מוצב 5, בכבוש הגדוד את המוצב הבחין באש הניתכת במרחק כ־300 מטר דרומית מזרחית למוצב. בו בזמן הופיעו זחל"מים כשהם יורים ומסתערים על המוצב מדרום, אך מיד התברר שזהו גדוד חי"ר 115 והאש הופסקה מבלי שתגרם אבדות. בעת הכיבוש עלה זחל"ם הטכני של פלוגת הטנקים על מוקש.

עם כבוש מוצב 5 הצטרף המג"ד עם פלוגות א' וב' והפלוגה המסייעת (כרובאית) וחלק מהתאג"ד, כשהתו"ל והנשק המסייע הגדודי עדיין תקועים בשדה המוקשים.

בשעה 010630 נשלחה פלוגת הטנקים עם מחלקת גייפים על הכביש רפיח־ניצנה לעבר מוצבים 8 ו־10. במשך כשעה ניהלו הטנקים קרב תותחים ומק"בים לאיתור נשק הנ"ט של האויב. הטנקים התקרבו עד לטווח של כ־600 מטר ואז נפתחה לעברם אש תותחי לא רתע ממוצב 10. באותו זמן הגיע המג"ד למקום עם פלוגה ג' על הזחל"מים. ניתנה פקודה לפלוגה ג', מחלקת טנקים ויחידת סיור בפיקודו של סא"ל ינון עזרוני לכבוש את מוצב 8 כשיותר הטנקים מנהלים קרב של תנועה ואש לכיוון מוצב 10. כמו כן נדרשה אש ארטילרית על מוצבים 8 ו־10 (הטרדה 10 דקות לחיפוי תנועת הכוחות), האש הונחתה אך לא הייתה מדויקת ונפלה בערך כ־200 עד 300 מטר מזרחה מהמוצב – מכשירי מק-608 ומק-10 של התותחנים לא פעלו, בקרת האש נעשתה באמצעות המק-191 של רשת הפיקוד. מוצב 8 נכבש קרוב לשעה 010800 ונמצא עזוב. מיד לאחר מכן הסתערו שישה טנקים נוספים לפי פקודת המג"ד (עם פלוגה ד' רכובה גלויה) לתוך מוצב 10. האויב החל בורח ממוצב 10 על ציר הכביש ופלוגה ד' טיהרה את המוצב. לפני כן הושתקו שני תותחי לא רתע ע"י הטנקים. פלוגה ד' קיבלה פקודה לרדת מהטנקים רק על יד הגדר של המוצב. מוצב 12 המשיך להנחית אש חזקה למדי (כולל

נ"ט ומרגמות) לעבר המוצבים הכבושים. מפקד טנק ונהגו נפצעו במוצב 10 והטנק יצא מפעולה. טנק אחד שקע בעליה על מוצב 8 ונשאר תקוע. כוחותינו במוצבים 8 ו-10 הופגזו ביעילות רבה על ידי מרגמות 60 מ"מ של האויב שפעלו כנראה ממוצב 12 או 15.

בינתיים ניתנה הוראה לסמג"ד (שנשאר במוצב 5) לקחת את הזחל"מים מגדוד חי"ר 115 ולשלוח קדימה את פלוגה א'. המח"ט אישר פעולה זאת. בשעה 010815 הגיעה פלוגה א' רכובה של חמישה זחל"מים (דחוסה) למוצב 10. ניתנה פקודה לפלוגה א' לעבור למוצב 8. במוצב 8 קיים המג"ד קבוצת פקודות קצרה וממנה נפתחה התקפה על מוצב 12 בכוח שכלל את פלוגות ג' וא', מחלקת טנקים, יחידת סיור חטיבתית. יתר הטנקים חיפו והתקדמו ממוצב 10. פלוגה ג' הסתערה ראשונה עם הטנקים ומאחוריה פלוגה א' כשיחידת הסיור החטיבתית מאבטחת וחוסמת את הכביש לאל-עריש משמאל. פלוגה א' הוכנסה ללחימה על היעד מיד לאחר פלוגה ג'. מוצב 17 סייע באש למוצב 12. הטנקים הוציאו שני תותחי נ"ט מכלל שימוש במוצב 12 עוד בהיות הגדוד על מוצבים 8 ו-10. כשהגדוד היה על 8 ועל 10 הופצץ מוצב 12 על ידי מטוסי חיל האוויר (מוסטנג ומטאור). עם תחילת ההסתערות על מוצב 12 נתן מג"ד פקודה לסמג"ד לתפוס את המוצבים 8 ו-10. הסמג"ד ביצע את הפקודה ובמקביל להנחתת ההתקפה על 12 תפס את 10 על ידי פלוגה ב' ואת 8 על ידי חיילי הפלוגה המסייעת (שפעלו כרובאית). ההתקפה על מוצב 12 הונחתה ללא סיוע ארטילרי כי המג"ד הבחין שהאויב מתחיל בנסיגה מרפיח ולא רצה לבזבז זמן. טנק אחד עלה על מוקש על יד מוצב 12. בשעה 0900 נכבש מוצב 12 והתארגנו עליו פלוגה ד' וא'. כל הטנקים תפסו עמדות לכיוון רפיח ולכיוון אל-עריש. יחידת הסיור החטיבתית תפסה עמדות על הכביש לאל-עריש במרחק של כ-2 ק"מ.

בשעה 0900 בבוקר, שבע שעות לאחר שהמשימה נראתה אבודה, נשמעה הקריאה בקשר: "12 בידינו". מיד לאחר מכן דיווח חגי, קצין הקשר הגדודי, למטה החטיבה: "הצומת בידינו".

הדו"ח ממשיך: "בשעה 011000 לערך הגיעו אלינו היחידות הראשונות של חטיבה 27. בערך בשעה 011100 הוחזרה פלוגת הטנקים לחטיבה 27 ובשעה 011200 נערך הגדוד על הצומת, כדלקמן: (א) פלוגה ד' ועוד כיתת מק"ב, כיתת מרגמות 81 מ"מ וסוללת נ"ט 57 מ"מ על מוצב 12; (ב) פלוגה ב' – שתי מחלקות על מוצב 10 ומחלקה על מוצב 8, שתי כיתות 81 במוצב 10, כיתת מק"ב במוצב 8 וכיתת מק"ב במוצב 10; (ג) פלוגה א' – עתודה ליד מוצב 10; (ד) פלוגה ג' על זחל"מים עתודה מדרום למוצב 10. הגדוד נשאר בהערכות זו עד שהוחלף בידי גדוד חי"ר 115 ב-2 בנובמבר.

ב-2 בנובמבר נקרא המג"ד לקבוצת פקודות באל-עריש ועל הגדוד הוטל לתפוש מערך נגד צח"ם אויב העלול לפרוץ מכיוון אבו עגילה לאל-עריש. פלוגת טנקים של חטיבה 27 כבר תפשה עמדות באזור. הגדוד קיבל ת"פ את גמ"כ 334 ואת גנ"ט 417. קבוצת סיור וקבוצה פיקודית של הגדוד נעו לכיוון אבו עגילה ומצאו את פלוגת הטנקים פרושה דרומית משדה התעופה. מפקד הטנקים ביצע סיור אווירי על ציר הכביש עד אבו עגילה ולא גילה כל צח"ם מצרי בכיוון לאל-עריש. בשעות אחה"ץ עברה פלוגת הטנקים ת"פ הגדוד. בשעה 021645 הגיע פלוגה ג' למקום ותפסה את נ"ג 94 ו-97. בשעה 021730 הצטרפה למקום פלוגת הטנקים. בשעה 022100 (בערך) הגיעה למקום פלוגה ב' ואבטחה את חניון הטנקים. במשך ליל 2-3 בנובמבר היו חילופי יריות בין הפלוגות לבין ברחנים מצרים ששוטטו בשטח. ניתנה הוראה לא לקחת שבויים. במשך הלילה אלא לאספם רק בשעות היום. במשך הלילה הגיעו כל יחידות הגדוד לאזור שדה התעופה של אל-עריש ועם שחר הוציא המג"ד סיור ממונע לכוון אבו עגילה ולכיוון ביר-לחפן. פלוגה ג' תפסה בשעה 030800 את צומת נ"צ 04250472 ופלוגה

א' ופלוגת הטנקים התבססו בביר לחפן. פלוגה ג' החזיקה את נ"ג 94 ו-97. במשך היום אסף הגדוד כמה מאות שבויים....

לכוחותינו 2 הרוגים ו-22 פצועים".

קרב גדוד 115 : 17

"הגדוד הינו גדוד מילואים. הגדוד נקרא להתייצב ליום א', 28 באוקטובר, בשעות הבוקר... הגיל הממוצע בגדוד – למעלה מגיל 30. הכושר הגופני ירוד. לא היה זמן להתאמן לקראת המשימה....

עם חשיכה [ביום ד', 31 באוקטובר] יצא הגדוד רגלית עד סביבות כרם אבשלום, שם קיבלנו מגדוד חה"ן 604 חמישה זחל"מים, עליהם העלינו פלוגת חי"ר מצומצמת. המחלקה אשר הושארה בתצפית [בלילה הקודם אבטח הגדוד את יחידות חיל ההנדסה שפרצו את שדה המוקשים, ומחלקה אחת נשארה בתצפית] דיווחה על פעילות של מספר ערבים ליד הפרצה בשדה המוקשים, ולאור זאת הוחלט לבדוק מחדש את הפרצה.

מעבר שדה המוקשים התעכב בגלל הסיבות הבאות: (א) בדיקת הפרצה ארכה זמן ממושך; (ב) הכוח איחר להגיע, ובהגיעו היה עליון להמתין כמחצית השעה עד אשר יחידת חה"ן השלימה את הבדיקה. לאחר שפרצה אחת נבדקה (המרכזית) נעה פלוגה ד' לכיוון מוצב 6 ומאחוריה פלוגה ג' למוצב 2. שאר הכוח נשאר מאחור.

פלוגה ד' לא מצאה את מוצב 6. אש [מרגמות] 81 מ"מ אשר הונחתה על המוצב נפלה רחוק ממנו מאחר שהמוצב לא טווח ביום. גם לאחר חיפושים נוספים לא זיהתה הפלוגה את מוצב 6 אם כי נורתה עליה אש מהמוצב. לאחר שכל מאמצי הפלוגה לזהות את היעד לא נשאו פרי קיבלה הוראה להתמקם במקום שנמצאה בו ולצפות.

פלוגה ג' עלתה באותו בזמן על מוצב 3 וביקשה אש ארטילריה. פגזי בקרה הונחתו ולאחר שתוקנו נדרשה 'אש לתכלית'. מעת ש'אש לתכלית' נדרשה עד שהונחתה עברה כמחצית השעה. לא ניתן לברר את הסיבות לעיכוב זה. המשלט נמצא עזוב ונתפס בידי הפלוגה.

עוד לפני שפלוגות ג' וד' גמרו לבצע את משימותיהן נעה פלוגה ב' דרך הפרצה לכיוון יעדה, הסתערה וכבשה את מוצב 7 אשר הפריע לתנועתה, ולאחר שיחידת חה"ן המצורפת מצאה מעבר בשדה המוקשים השני, המשיכה להתקדם. לאחר כיבוש מוצב 7 עברה פלוגת העתודה עם חבורת הפיקוד של המג"ד למוצב 7 וניתנה פקודה לפלוגת הזחל"מים להתקדם לעבר מוצב 5. עוד תוך התנועה האיר היום. דרישה להנחתת אש ארטילריה על מוצב 5 הועברה ברשת הפיקוד מאחר והקש"א של הגדוד עם מכוניתו עלו על מוקש במעבר שדה המוקשים והקש"א נפצע. האש אשר הונחתה לא נפלה על היעד. בינתיים התקדם גדוד 51 אל מוצב 5 וכנראה תקף אותו עוד לפני שהגדוד הצליח להסתער עליו, וכוחות הגדוד הצטרפו בשלב הלחימה על היעד [הדו"ח המסכם של חטיבה 1 קובע: "פלוגת החי"ר של גדוד 51 אשר נסעה על זחל"מים עם הטנקים אשר עברו את הפרצה כבשה את מוצב 5 לפני גדוד 115 אשר הסתער על המוצב שנית כחמש דקות אחרי גדוד 51, ובנס לא אירעו

¹⁷ סיכום שנמסר לצוות פו"ם בידי סא"ל יהודה זיו, מפקד גדוד חי"ר 115, ב-21 בנובמבר 1956; ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 122-619/62.

תקלות".¹⁸] אש האויב במוצב 5 השתתקה עם פריצת הגדר. לאחר כיבוש מוצב 5 הועברו הזחל"מים, בפקודת הסמח"ט, לגדוד 51 אשר המשיך להתקדם, בעוד הגדוד נשאר להתבססות על מוצב 5. בשעה 2400 לערך החלה הפגזת אויב על כוחותינו.

לכוחותינו – עיקר הנפגעים נגרמו על ידי ההפגזה – שני הרוגים ועוד שישה פצועים. שני פצועים נוספים נגרמו לפלוגת הזחל"מים בעת ההסתערות על מוצב 7".

קרב גדוד הנדסה 604 :¹⁹

"כשהגיעה השיירה של גדוד 51 הודיע הקצין [קצין ההנדסה] האחראי על הפרצה הצפונית [בשדה המוקשים נפרצו שלוש פרצות: צפונית, מרכזית ודרומית] שהוא חושש שהסרטים [סרטי הסימון הלבנים] הוזזו. הומלץ לסמח"ט אשר היה במקום להשתמש ביתר שתי הפרצות, אולם גדוד 51 אשר הופגז קשה באותו זמן עבר רק דרך הפרצה המרכזית. הם נסעו לאורך סרט הסימון הלבן שנמצא אחרי הפרצה ושהונח ע"י הסמג"ד עבור גדוד 115 ובמרחק 400 מטר מסוף הפרצה המרכזית עלו על מוקשים (1 זחל"ם ושני טנקים). הרכב אשר עלה על מוקשים סטה מהקולי של הזחל"מים של גדוד 115 אשר עברו באותו מקום. הסטייה נגרמה ע"י כך שנג' של ק.ש.א. קיבל פגיעה ישירה מפגז ונתקע. עם אור הבוקר גילינו שורה של 15 מוקשי נ.ט מבקליט שכנראה הונחו ביום שנתגלו הפרצות ע"י המצרים".

המשמעת הקרבית של חיילי גדוד 51 ומפקדיו, שלא איבדו עשתונות עת נתקעו בשדה המוקשים תחת אש ארטילרית, ותושיית המפקדים, הם אלה שאיפשרו לגדוד להיחלץ ממצב הביש אליו נקלע. את הסיבה לשינוי הדרמטי במהלך הקרב, ממצב של כאוס מוחלט להצלחה וביצוע מושלם של המשימה, הגדיר המג"ד סא"ל מאיר פעיל בשתי מילים: "מפקדי גולני", וסיכס: "הייתה זו הפעם הראשונה אחרי מלחמת העצמאות שחטיבת גולני פעלה בצורה מושלמת כחטיבה מגובשת. קרבות רפיח הוכיחו לכל המהססים מה היא יכולתה האמיתית של החטיבה. כיבוש מוצבי רפיח תרם להתמוטטות כל המערך המצרי באזור ואיפשר לחיילי השריון לפרוץ קדימה".

הרמטכ"ל רא"ל משה דיין כתב כך כשתיאר את הקרב: "האלוהים עוזר למשתדלים מאד".²⁰

המאמץ של אוגדה 77 הפך למאמץ המרכזי של צה"ל, מאחר שהתמרון האוגף של אוגדה 38 בעומק סיני נעצר במתחמי אוס-כתף – אוס-שיחאן (שבהמשך כותרו ונכנעו).

קרבות ההבקעה במלחמת סיני היו בעיקר קרבות חי"ר, בסיוע מועט של שריון, שנתפס אז ככוח מסייע. מאז קרבות אלה, שיתוף פעולה חי"ר-שריון בשדה הקרב הפך לאבן פינה בתורת הלחימה של צה"ל, וקרבות הבקעה נעשו בעוצמה ניכרת של שריון.

¹⁸ רס"ן אליהו אורן, קצין אג"ס חטיבה 1, דו"ח מבצע קדש: דו"ח מבצעים מסכם, מפקדת חטיבה 1/אג"ס סב-1/2338, 21 בדצמבר 1956; ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 619/62-122.

¹⁹ סא"ל זאב אפטה, מג"ד 604, דו"ח סיכום קדש גדוד שדה חה"ן 604, 26 בנובמבר 1956, ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 28-195/71.

²⁰ משה דיין, יומן מערכת סיני, עם הספר, תשכ"ה – 1965, עמ' 121.

השחר מפציע בקרב רפיח
אוסף התצלומים הלאומי D328-080 , צלם לא ידוע

טנק שרמן במוצבי רפיח
אוסף התצלומים הלאומי D328-078 , צלם לא ידוע

הרמטכ"ל, רא"ל משה דיין, עם לוחמי גולני בצומת רפיח, שעתיים לאחר שנכבשה באדיבות 'מערכות'

לובה שוורצבורג

לובה (ליובה) שוורצבורג (בן־דעת) נולדה בשנת 1937 בעיר קובל בפולין (היום – אוקראינה). עם הכיבוש הסובייטי בשנת 1939 נסה המשפחה לאוזבקיסטן, והוריה מלכה וחיים נספו. לובה בת השנתיים הועברה לבית יתומים רוסי, שם קיבלה יחס אנושי וחם, ודודתה, שהייתה אז בת 11, שמרה עמה על קשר. בתום מלחמת העולם, בשנת 1945, היא נשלחה עם קבוצת ילדים יהודים לבית ילדים יהודי בביילסקרביאלה שבפולין, שם הייתה כשנתיים, בתנאים קשים, עד שהועברה לפני סגירת מסך הברזל לבית ילדים יהודי בברלין, ומשם עלתה ארצה באמצעות עליית הנוער בשנת 1948, אחרי קום המדינה.

לובה, ללא משפחה בארץ, התחנכה בקיבוץ חפציבה, התגייסה לצה"ל בשנת 1955, עברה קורס אלחוט בבה"ד 7, שחלקו העיקרי היה לימוד איתות מורס והפעלת מכשיר קשר מק-190/מק-191, והוצבה כאלחוטאית בגולני, שם התבלטה ביכולותיה והפכה לאלחוטאית המח"ט. לובה מדברת בגאווה ובעניינים בורקות על שירותה בגולני, יחידה ואנשים שאהבה, שם הרגישה שאהבו והעריכו אותה.

לובה השתחררה מצה"ל בשנת 1957, ונישאה לגדעון בן־דעת (1934–2013), בן קיבוץ חפציבה, שאף הוא היה אלחוטאי בחיל הקשר בשירותו הצבאי (בסדיר ובמילואים). לזוג היו חמישה ילדים. המשפחה חוותה טרגדיה קשה כאשר בנה דותן נהרג באסון חפציבה ביולי 1986, והוא בן 15.²¹

²¹ באסון מחריד זה ארעה התנגשות חזיתית בין משאית סמיטריילר עמוסה לבין רכב פורד־טרנזיט של הקיבוץ, שהחזיר ילדים מקייטנה, ב'כביש התענכים'. נהג הטרנזיט ותשעה ילדים בני הקיבוץ, שהיו עמו, נהרגו במקום.

בחוברת 'עלי צפון' שפרסם פיקוד הצפון לאחר מלחמת סיני נכתב על חלקה של לובה בקרב רפיח: "מפקד החטיבה, מפקדי הגדודים, החיילים, כולם, מספרים תהילתה של לובה (שוורצבורג), קשרית המטה, שעמדה יחידה ליד המכשיר במשך כל שעות הקרב על רפיח, לא זזה ממנו אף לרגע ולא עזבה אותו גם תחת ההפגזות הכבדות ביותר.

לובה היא נערה שטרם מלאו לה 20 אביבים. שחומה, ערנית, מלאת חיים ועליזות, והיום לא תגלה בפניה אות כלשהו מאימי הלילה ההוא. היא בת קיבוץ, שבע שנים בארץ, נולדה באוקראינה ובזמן מלחמת העולם נתגלגלה בבתי יתומים בארצות רבות עד אשר הגיעה הנה.

'אין כמעט מה לספר' – היא מצטחקת בצניעות כשמבקשים ממנה שתספר על עמידתה באותו לילה – 'פשוט התרכזתי בעבודה ולא חשבתי על שום דבר אחר. זה היה מעניין מאוד, כמו סרט מרתק. מסביב שריקות כדורים ונפץ פגזים ומן העמדות מגיעות כל הזמן ידיעות, בקשות, תביעות. רואים איך שהמערכה מתקדמת... כמו בקולנוע. לא היה זמן לחשוב על הסכנה ולכן גם לא פחדתי... רק בבוקר, כשכבר לא הייתה עבודה – התחלתי להרגיש כמה זה היה נורא. רק אז ראינו איך ואיפה נפלו הפגזים ולא יזו סכנה היינו צפויים... ואז הייתה ההרגשה של פורקן ושל... סיפוק. סיפוק שנשארתי בחיים, שאראה שוב את יתר חברי וחברותי, את המשק שבו אני חיה. סיפוק שלמרות הכל – החזקתי מעמד... זה היה באמת לילה מוזר מאוד'.

לובה הייתה שנה אחת בצבא ועברה קורס מזורז באלחוט שנמשך 7 שבועות. היא שמחה מאוד כששלחו אותה לחטיבה ולא לתפקיד מנהלתי, שמחה עוד יותר שמונתה להיות האלחוטאית של המח"ט. 'תחילה חששתי שמא לא אצליח' – היא אומרת – 'אבל אחר־כך ראיתי שזה כל כך מעניין ששכחתי את כל חששותי'."

לובה מספרת על הקרב ברפיח, בו קיימה קשר תוך הפגזה קשה וסיכון חייה: "הייתי עם כוח ג' ושימשתי בתפקיד קשרית. בגזרה הדרומית היו בעיות שונות ומסובכות – מיקוש וקשיי תעבורה רציניים. עם ערב יצאנו בשיירה גדולה, כשכוח אחר מצטרף אלינו. לאחר נקודת ההתפצלות בין שני הכוחות הגענו לשדה מוקשים. החשכה הייתה כבדה. הזחלים הראשונים עלו על מוקשים והכוח נשאר כולו 'תקוע' בלב השדה ללא אפשרות תנועה לעבר המוצבים. המצב היה קשה, לא היה קשר, ולפתע גילה אותנו האויב. אז התחילה ה'פנטזיה'. המצרים היו כנראה עצבניים ומפוחדים ביותר ופתחו בהפגזה שטנית, מלווה רקטות מאירות, שגילוננו ממש כבאור יום. החיילים התחילו כולם להתחפר במקום. לא הייתה לי ברירה: ידעתי שאסור לעזוב את המכשיר, מה גם שכל הזמן הייתה לי עבודה מעל הראש. כלל לא הספקתי לחשוב על אפשרות של נטישת הג'יפ. הרגשתי שעלי לשמור על קשר, והבחנתי בכך שאני גם נשמעת יותר טוב משאר הקשרים. ממש לא היה זמן לפחד. עבדתי ולא חשבתי על 'רעיון' כזה...".

לובה סיפרה שבעת הקרב שלא היה לה מושג היכן היא נמצאת, כי כל החיילים תפסו מחסה, היא נשארה לבד בגיפ, ולא היה לה את מי לשאול...

תא"ל יהודה גולן (אשנפילד), שהיה מפקד הסיירת בקרב (ומפקד החטיבה בשנים 1970 – 1972), מספר על הקרב: "הובלתי את הכוח ואנחנו, הסיירת, עברנו את שדה המוקשים ללא בעיות. הזחל"מים שנעו אחרינו סטו מהנתיב עלו על מוקשים... חזרתי רגלית לשדה המוקשים לעזור למג"ד מאיר פעיל לחלץ

את הכוח. בשדה המוקשים היינו תחת הפגזה קטלנית, כבדה ומדויקת... להישאר על הג'יפ ולהמשיך בתפקיד היה מעשה גבורה".²²

לובה בתחילת שירותה הצבאי, 1955
באדיבות משפחת בךדעת

לובה כחניכה בקורס אלחוט, בה"ד 7 (מחנה גדעוניים), 1955
באדיבות משפחת בךדעת

²² התכתבות עם המחבר, אוגוסט 2025.

האלחוטאית לובה מפעילה מק-191 ומק-10 על ג'יפ המח"ט, חטיבת גולני, 1956
מק-10 היה ציוד חדש, שטרם הוכן לו מתקון מסודר, ולכן הוא קשור בחבל.
באדיבות משפחת בךדעת

האלחוטאית לובה מפעילה מק-191 ומק-10 על ג'יפ המח"ט, חטיבת גולני, 1956
 משמאל: מח"ט גולני, אל"ם בנימין גיבלי
 באדיבות משפחת בךדעת

לובה בסיום שירותה הצבאי, 1957
 באדיבות משפחת בךדעת

על גבורתה של לובה בקרב הוענק לה צל"ש אלוף,²³ וכך נכתב:

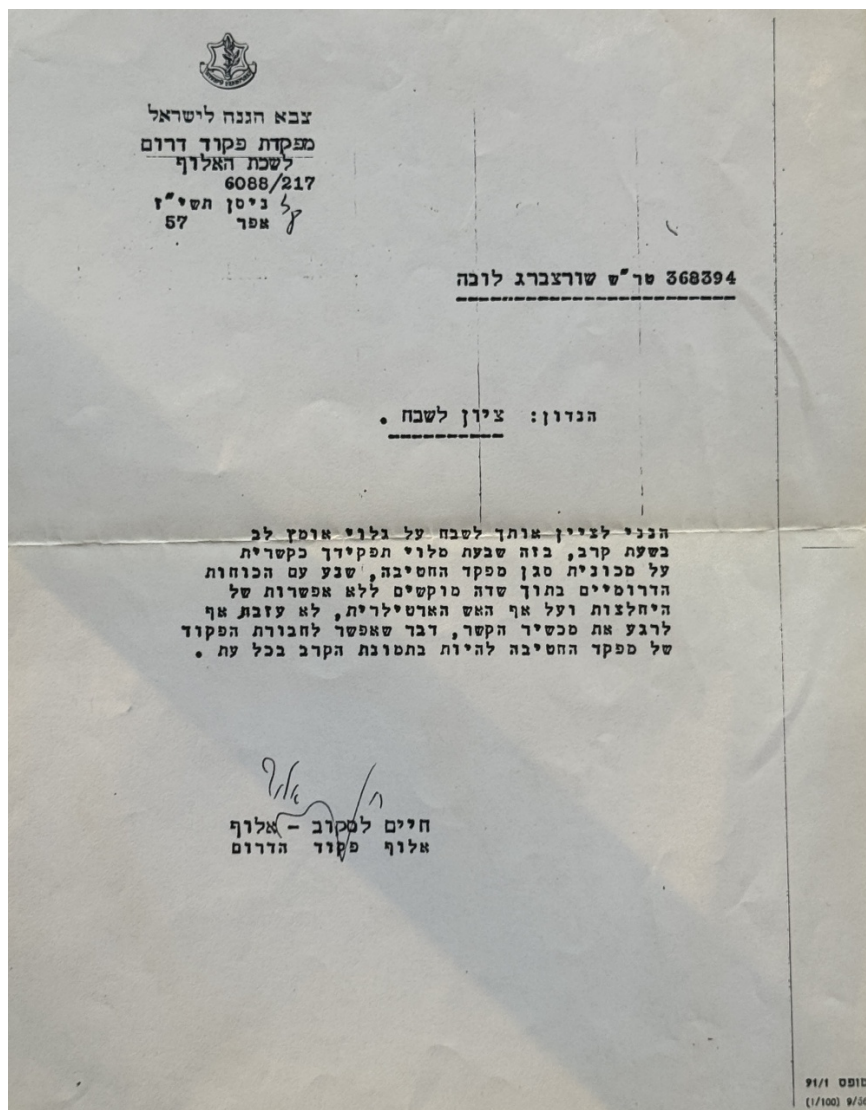
"טר"ש לובה שוורצבורג,

הנדון: ציון לשבח.

הנני לציין אותך על גילוי אומץ לב בשעת קרב, בזה שבעת מילוי תפקידך כקשרית על מכונית סגן מפקד החטיבה, שנע עם הכוחות הדרומיים בתוך שדה מוקשים ללא אפשרות של היחלצות ועל אף האש הארטילרית, לא עזבת אף לרגע את מכשיר הקשר, דבר שאפשר לחבורת הפקוד של מפקד החטיבה להיות בתמונת הקרב בכל עת.

חיים לסקוב – אלוף

אלוף פיקוד דרום

כתב הציון לשבח בחתימת חיים לסקוב, אלוף פיקוד דרום

²³ במלחמת סיני הוענק צל"ש אלוף לשתי חיילות. החיילת השנייה לה הוענק צל"ש אלוף היא רב"ט רוזי להרזינגר, שבתפקידה כשרטטת בזחל"ם המודיעין במפקדת גדוד 82 בחטיבה 7, בקרב על סכר הרואיפה, גילתה תושייה תחת אש בקרב.

גבורת האלחוטאית לובה היא תמצית הרוח והאתוס של חטיבת גולני – "גולני שלי היא רפיח ואש... צוק איתן הלוחם באויב ממולי", ותמצית הרוח והאתוס של חיל הקשר והתקשוב – "המברק עבור יעבור".

דמותה של לובה, כפי שנתגלתה בקרב על צומת רפיח, מקרינה מאורה עד היום על חיילות וחיילים בחיל הקשר והתקשוב. גבורה תחת אש, אומץ לב בקרב, דבקות במשימה, עקשנות, התמדה, רצון ברזל ומקצועיות – הם שמכריעים בקרב.

קצין הקשר והתקשוב הראשי, תא"ל עומר כהן, כתב ללובה בספטמבר 2025: "עוז הרוח, הגבורה, אומץ הלב בקרב, הדבקות במשימה והמקצועיות שהפגנת מהווים השראה ויסוד מורשתי משמעותי בחינוך הדורות לאורך השנים, ובפרט במלחמת 'חרבות הברזל'. בפועלך הבהרת לכולנו מהם הערכים שבשבילים אנו נלחמים ומהם הערכים שמכריעים את האויב בשדה הקרב!".

לובה שומרת עד היום, בגאווה, את תג השרוול
שענדה בעת שירותה כחיילת אלחוטאית בגולני,
בשנים 1955 עד 1957.

יפים ללובה מילות השיר 'גולני שלי', שנכתב בשנת 1974 בידי עמוס אטינגר והולחן בידי אפי נצר :

היא מוצב החַרְמוֹן בְּפִסְגַּת הַהָרִים רֹבְאִים שָׁיְרוּ וְרָעִים שְׁנוֹתָרוּ בְּצִידֵי הַדְּרָכִים לְמוֹלִי. גולני, גולני שלי...	גולני שלי היא טורי אֲנָשִׁים גולני שלי היא שְׁמוֹת וּפְנִים מְקוֹמוֹת וְזִמְנִים וְקוֹלוֹת מְשׁוֹנִים הַשְּׂבִים וְעוֹלָם לְמוֹלִי.
וּכְשֶׁמִּדְרוֹם נִפְתָּחָה הַרְעָה גולני שלי שוב בְּרֹאשׁ הַשׁוֹרָה וְהַמְחִיר לֹא קָטָן אֲבָל הוּא צוֹק אֵיתָן הַלּוֹחֵם בְּאוֹיֵב מִמוֹלִי.	גולני שלי היא מְלַחֶמֶת שְׁחֹרֹר גולני שלי היא אוֹתוֹ הַסִּיפּוֹר שֶׁל מִצְלִיחַ יָעַל שֶׁל כָּל עַם יִשְׂרָאֵל הַשְּׂבִים וְעוֹלָם לְמוֹלִי.
גולני עם כָּל הַפִּיקוּד הַבְּכִיר לוֹחֶמֶת הָרִי מְשַׁלְמִים אֶת הַמְּחִיר אֶד מִיד מִמְּשִׁיכִים מִטְרוֹת לְהַגְשִׁים זו מוֹרֶשֶׁת גולני שלי גולני, גולני שלי....	גולני, גולני שלי, גולני שלי גולני, גולני שלי, גולני שלי גולני, גולני שלי, גולני שלי גולני, גולני שלי, גולני שלי.
גולני שלי אֶגְדָּה וְסִיפּוֹר גולני שלי לֹא אוֹת וְעִיטוֹר שֶׁל אֶתְמוֹל שְׁעֵבֶר וּלְתַקּוֹת יוֹם מָחָר הַשְּׂבוֹת וְעוֹלוֹת לְמוֹלִי. גולני, גולני שלי...	גולני שלי היא מְלַחֶמֶת קָדֵשׁ גולני שלי היא רְפִיחַ וְאַשׁ וּבִשְׁשֹׁת זְמַיִם אֶל תֵּל פָּחַר נָעִים אֶל הַתֵּל הַנִּיצֵב מִמוֹלִי. גולני שלי היא גַם יוֹם כִּיפּוּרִים

מקורות

ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון.

ארכיון העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב.

אביעזר גולן, **מערכת סיני**, קצין חינוך ראשי/ענף הדרכה והסברה, משרד הביטחון/ההוצאה לאור, מהדורה רביעית, מאי 1977.

מרדכי גור, **נסיונות סיני**, מערכות קע"ח/קע"ט (178–179), חשוון תשכ"ו – אוקטובר 1966, עמ' 17–22.

שרגא גפני, **כיבוש רפיח – כוח אלישע**, מערכות ק"ז/ק"ח (107–108), תמוז תשי"ז – יולי 1957, עמ' 9 – 32.

שרגא גפני, **כיבוש רפיח – כוח אליהו**, מערכות ק"ט (109), אלול תשי"ז, ספטמבר 1957, עמ' 10 – 22.

שרגא גפני, **כיבוש רפיח – לכידת הצומת**, מערכות קי"ב (112), אדר תשי"ח, מרץ 1958, עמ' 11 – 42.

שרגא גפני, **מצומת רפיח לתעלת-סואץ**, מערכות קט"ו (115), תשרי תשי"ט – אוקטובר 1957, עמ' 9–19.

חגי גרי, **הקרב שבו הכל השתבש**, במחנה, גיליון מס' 43, י"ד בתשרי תשס"ז, 6 באוקטובר 2006.

משה דיין, **יומן מערכת סיני**, עם הספר, תשכ"ה – 1965.

בן-ציון טחן, **מערכת סיני**, מערכות קי"ג (113), אייר תשי"ח – מאי 1958.

בני מיכלסון, **האוגדה הראשונה: אוגדה 38 במבחן קרבותיה הראשונים – סיני 1956**, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, 2024.

מאיר פעיל, **שלושה קרבות רפיח – אל-עריש: 1949 – 1956 – 1967**, מערכות קצ"ג/193, תמוז תשכ"ח, יולי 1968, עמ' 4 – 16.

דניאל רוזן, **חיל הקשר במלחמת סיני**, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תמוז תשפ"ב – יולי 2022.

דניאל רוזן, **מלחמת סיני – פקודות וסיכומים**, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תמוז תשפ"ב – יולי 2022.

דניאל רוזן, מיכאל נגל (אוצרים), **מוזיאון וירטואלי**, אתר העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב.
הקשר בחטיבת חי"ר, אג"ס/מה"ד – מפקדת קצין קשר ראשי, עקד חיל הקשר, חוברת יסוד תורתית ת 7-22, תשי"ט – 1959.

רפיח – חי"ר ממוטט מערך, במחנה, גיליון מס' 6, ד' חשון תשי"ח, 29 באוקטובר 1957, עמ' 12 – 15, 33.
חיל הקשר במבצע 'קדש', סרט מורשת, שיין הפקות אור קוליות בע"מ, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, תשנ"ח – 1998.

נספחים

נספח א' – מלחמת סיני – מפות.

נספח ב' – פקודת מבצע חטיבה 1.

נספח ג' – נספח קשר לפקודת המבצע.

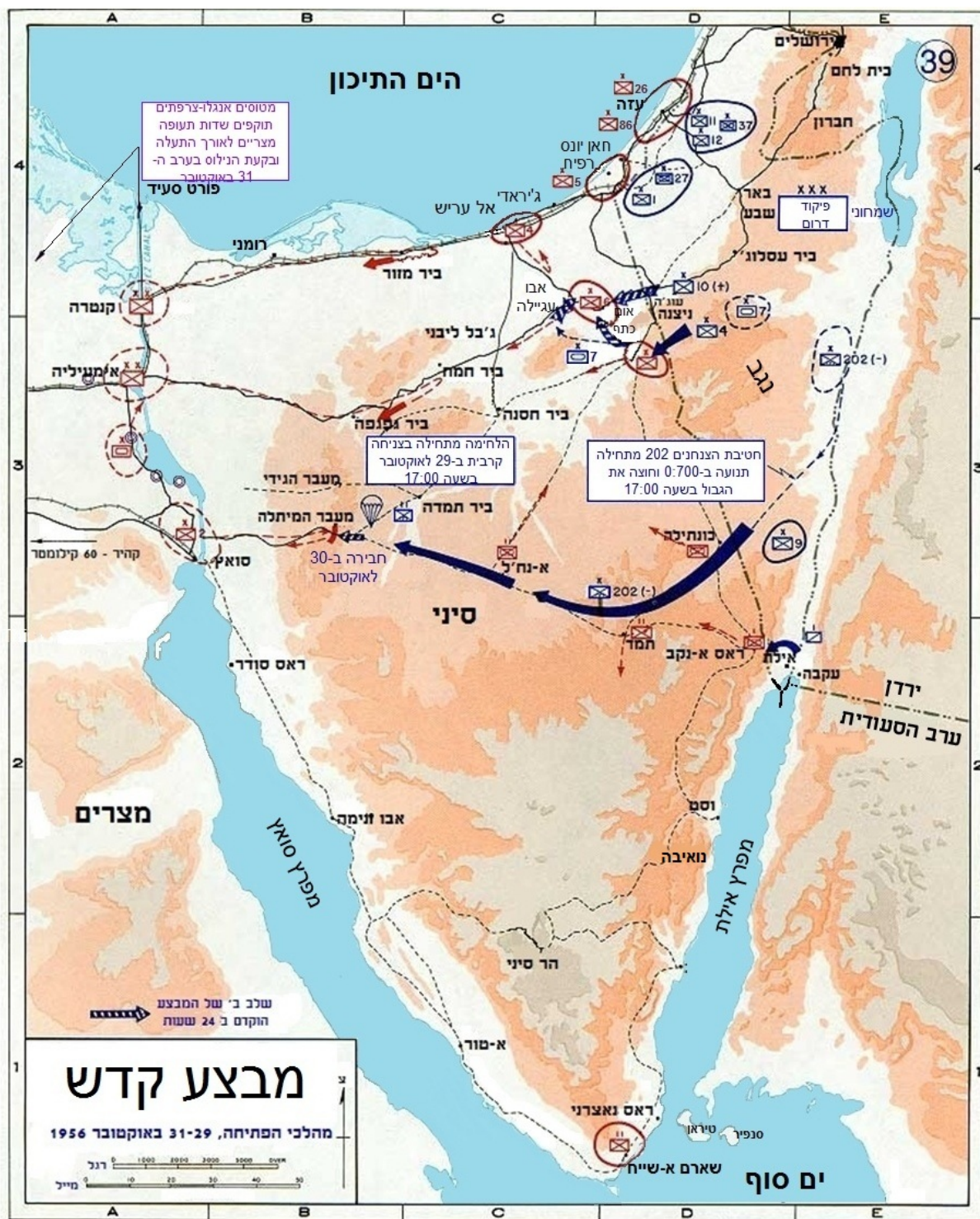
נספח ד' – מרשם הקשר של גדוד 51.

נספח ה' – סיכום קצין הקשר החטיבתי.

נספח ו' – מרשם הקרב החטיבתי, חטיבה 1.

נספח ז' – הקשרית.

מהלכי הפתיחה:

נספח ב' - פקודת המבצע החטיבתית, כפי שעודכנה ערב המבצע²⁴

פקודת חטיבה 1/אג"ש
סמ-1/161
31 אוקטובר 1956
4
דף מס 1 מחוך 7... רעים
העתק מסמך
4 20.01 P.O.H

סודי ביותר

מסמך מס' 1/161

נכסות: א'
תשקיעות: ב'

מ.ב.צ. "קדש"
פקודה מבצע מסמך 4.

י.ד.י.ח

1. ק.ר.ק - כמו בחקירה מסמך 2.
2. ח.ו.י.ב - כמו בפקודה מס 2 ודוחי סודיין יומיים.
3. בנותחנינו -
 - א. כונס האוגדה ככנס ש"ח [נציג מרצות ע"ח ועד תחלת סוף]
 - ב. חש חשן 27 חטיב בכבוס רציח ותכבוס את אל "רעים".
 - ג. החטיבה על כל יחידותיה חרש לגמט 1334 (1) נשור תחת עקוד
 - (א) גרוד 111 כחטיבה 11.
 - (ב) שלוגת שדה חשן סגרוד חשן 604.
 - (ג) שלוגת שדה חשן 579 שדות מחלקה.
 - ד. בסיוע ישיב
 - (א) גרוד שדה חשן 858 25 ליט'.
 - (ב) גרוד שדה חשן 898 105 ליט'.
 - (ג) גמט 334
 - ה. בסיוע כללי
 - (א) ארטי לריה אוגדתית.
 - ו. בסיוע
 - (א) חלוצה חגיגה ירחן טוט 27.

כ.ו.ו.ה

1. כ.ו.ו.ה - ככוס מוצבי אויב 29, 27, 25, 22, וככוס מחנות רציח.
2. כ.ו.ו.ה - ככוס מוצבי אויב 8, 10, 12 ונחוק מחנות רציח סדרום לל ציר חכביש.
3. כ.ו.ו.ה - ככוס מוצבי אויב 2, 5, 6, ופתיחת 3 מרצות בשדות המוקשים ע"מ לאפשר לחש חשן 27 לארוד לכונן א' ישיב.

ח.ש.ח.ח

1. ח.ש.ח.ח -
 - א. התקפה לילית על שלוש צירים בסיוע ובדודג.
 - ב. התקפה העיקרית חכודת לאחר שגרוד אחד יכבוס את מוצבי החוץ של האויב ויפתח מרצות בשדות המוקשים.
 - ג. התקפה העיקרית חכודת כאשר סגי גרודים חוזפים בצמון לרציח וגרוד שלישי חוסע על רחב 8x6 וחלמית יתקוף את מוצבי הצומת ודרום.
 - ד. יום ח"ע" - 7 נוב 66.
 - ה. שעת ח"ע" - 0300 (לפאמז עיקרי) גרוד 115 יתחיל מיד עם חשיכה.

ש.ל.ב.י.ס

1. ש.ל.ב.י.ס -
 - א. ש.ל.ב.י.ס - ככוס מוצבי אויב 2, 5, 6, ופתיחת שלוש מרצות בשדות המוקשים.
 - ב. ש.ל.ב.י.ס - ככוס מוצבי אויב 8, 10, 12, 29, 27, 25, 22.
 - ג. ש.ל.ב.י.ס - החארגות לחגנה על מוצבי אויב 8, 10, 12, 29, 22 וככוס מחנות רציח.

סודי ביותר

2/...

²⁴ ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 122-619/62.

ה
דף מס 2 מתוך 1000

סודי ביותר

7. כוחות וטמיונות

מס	מב	מ.ב.ת	מ.ש.י.מ	מ.ע.ר.מ
1	גדוד 115	(א) וועד חתת פקוד (1) כל שדה חתת מגדוד 604 (2) כל שדה חתת מסל 579 (ב) בסיס ישיב גדוד חתת 058 לשלב א'.	כבוס מוצבי אויב 8, 10, 12, 27, 28, 29 ופתיחת שלוש פרצות בשדות המוקשים. הבטחת והכוונת המעבר דרך שדות המוקשים בשלב ב' וג'.	
2	גדוד 81	(א) וועד חתת פקוד (1) חתת ג' יפית מיחידה סיור (2) מוללת 57 מס מגנט 417 (3) מחלקת חתת מסל 579 (4) פקח אויב. (ב) בסיס ישיב גדוד שדה חתת 058 לשלב ב-ג (ג) בסיס פלגת סנקים ידמן.	כבוס מוצבי אויב 8, 10, 12, 27, 28, 29 בשלב ב'. נתון מחנות רזיח מדרום על ציד הכביש בשלב ג'.	יגוע על רכב אסא וחלמים. הסנקים יחדיו לחט 27 בפקודה חטיבתית.
3	גדוד 12	(א) וועד חתת פקוד מוללת 17 מסל מגנט 417 (ב) בסיס ישיב גדוד שדה חתת 058.	כבוס מוצבי אויב 27, 28, 29, בשלב ב'. החזקת מוצב 29 וכבוס מחנות רזיח בשלב ג'.	יפית 4 וחלמים עגם חתת 27. יפיתו דרכו בשלב ג'.
4	גדוד 18	(א) וועד חתת פקוד (1) מחלקת סיירות מיחידה סיור (2) מוללת 7 מסל מגנט 417. (ב) בסיס ישיב גדוד מסל 334.	כבוס מוצבי אויב 25, 22 בשלב ב'. החזקת מוצב 22 וכבוס מחנות רזיח בשלב ג'.	עגם חתת 27 יפיתו דרכו בשלב ג'.

8. גבול גזרות - רמח חרש ג'.

9. מרסי לריח - כמו שנקבע בפקודה מספר 2.

10. ח.ג.ר.מ - כמו בפקודת מבצע מספר 2.

מ.ג.ח.ל.ח

11. צירי המפקדת וקצרי - על ציר החקמה בשלבים א-ב. על דרך 4x2
וכביש שדה - רזיח בשלב ג'.

12. פנזי רמח
א. גדוד 115 וגדוד 51 יחדיו לחרש מסיכתי על רכב 0x6 אשר יגוע
עם הכוחות.

ב. כל חרש חטיבתית חסודך נתגזית מת"ג 12 ו-13.

13. כל חרש במקומה ליד גיר יפית.

ק.ש.ר (רמח נסמח קטר לפקודה מס 2)

14. חקטר בחקמה יתבטח על רמח אלקומית לכל הכוחות.

15. אחרי גדוד 12 ו-13 תחלל רמח חרש ממוצע הפקוד.

16. רמח אלקומ יד שית ח"י.

17. מפקדת חטיבה בנדר יפית.

18. מוצב פקוד ביד גדוד 12 וגדוד 13 ומחזיריחם כנ.צ. 08450703.

אליהו מורן - רס"ן
קצין אג"ם
בשם מפקד החטיבה

אח/עצ

סודי ביותר

נספח ג' - נספח קשר לפקודת המבצע²⁵

סודי ביותר

דרך מס 12 מתוך א. דמיס
נספח ג'
למקורת "קדש" מס 2.

ק ש ר

ראוי מוסף מס 1 מרשם קשר סורכב להסתי כינוס
מוסף מס 2 מרשם קשר קוי
מוסף מס 3 מרשם קשר קוי.

י ד י ע ו נ

1. ת ו י ב
א. האויב מספרי מאזין בקביעות לרשתות האלחוס במרחב כולל רשתות של מס 300.
- ב. היו נסיונות אויב להכניס לרשתות אלחוס במסגרת לכש אח עבודתן.
- ג. נוגלו החברות לקיים בצורת הרעועה.

2. ג י ס ו ת י נ ו

- א. מ ק ו מ ת ח ק נ י ק ש ר
(1) מקור 6 - קצינה
(2) מקור 3 - באר יציע
(3) שליחת ציוד סרטיה חיק בבאר יציע.
(4) מרכז קשר מקומי במ"ק האוגדתי.
- ב. טיב הקרקע במרחב היחיד בהסתי החולות משפיע לרעה על קשר ת"ד לילי.
יש לבן להחמט בתחזית תכנים של מפקדת האוגדה קשר"ר.
- ג. ת א ו מ
הטיבה 7 תפיל הוראות קשר של החטיבה לאפשרות כניסה לרשת החטיבתית.

ת ס י ס ה

3. כ ל ל י
א. בשלבים הכנוס תכנסת הסערכת על קשר קוי, קשר אלחוסי (רשתות קישות) ורשום.
- ב. בשלבי הלחימה השלישה תכנסת על מערכת קשר אלחוסי באמצעי עיקרי במערכת קשר קוי לאמצעי משני.
- ג. תפעלה מערכות הקשר אלחוסי למכשע ב"ש מס 5 שעות.
- ד. תסמר דמסת אלחוס מוחלטה עד שעת ה"ח" (פרש להעברת קוי דווח).

4. ק ש ר א ל ח ו ס

- א. רשות רשתות האלחוס יקוי באמצעות אנטנות מדומות.
- ב. תחנות האלחוס של האוגדה והחטיבה עלולות להכנס לרשתות באות קריאה של הרשת בעיוור ומסמרים כדלהלן-
(1) מספר האוגדה מס 11.
(2) מספר יקוי אוגדתי - 19
(3) מספר חטיבה 7
(4) מספר האוגד האוגדתי מס 15 (ברשתות הארמי לריח בלבד).
- ג. ק ש ו ר א ו י ר
כל תחנת קרקע תוכל להתקד עם מסומי קישור לפי תחום מוקדם בפרוז 15 במ"ק 300 ו/או תדירות 43 בערוץ מ"ק 10. אות הקריאה "וי לון" בתוספת הסמרה הקבועה.

5. ק ש ר ק ו י

- א. יסללו קויים בעקבות גדור 12 וגדור 13. לצורך הסלילה יש להקציב חלטה חבלים מכל גדור.
- ב. אין להשתמש עם צירי קשר קיימים אלא באושר מספר החטיבה בלבד.
- ג. על צירי קשר קיימים כהסח אויב יש לדווח לתפקדה זו.

סודי ביותר

10

11

סודי ביותר

6. קשר רצים

סכומי רצים יומעלו כחחאס לצורך.

7. בסחון קשר

א. סוג כשונני של אמצעי הקשר

- (1) רצים של לורי סודי ביותר.
- (2) קוים כשחני הכנוס ולמסקות האסגדה / מוגבל
- (3) צ"ח אלחוט - מוגבל
- (4) ככלות קרקעי בשטחים ידידותיים - שמור
- ככלות קרקעי בשטחי האויב - עד מוגבל

ב. אמצעי הסתרה

- (1) אמצעי הכסוס וחציקרי לסיחות מפקדים ישמש המלקוד
- (2) קוד סגוי מפקדים כסוגדר ב-ס.מ.
- (3) קודי שסח אוגדתיים לשמוש בכל הדרגות.

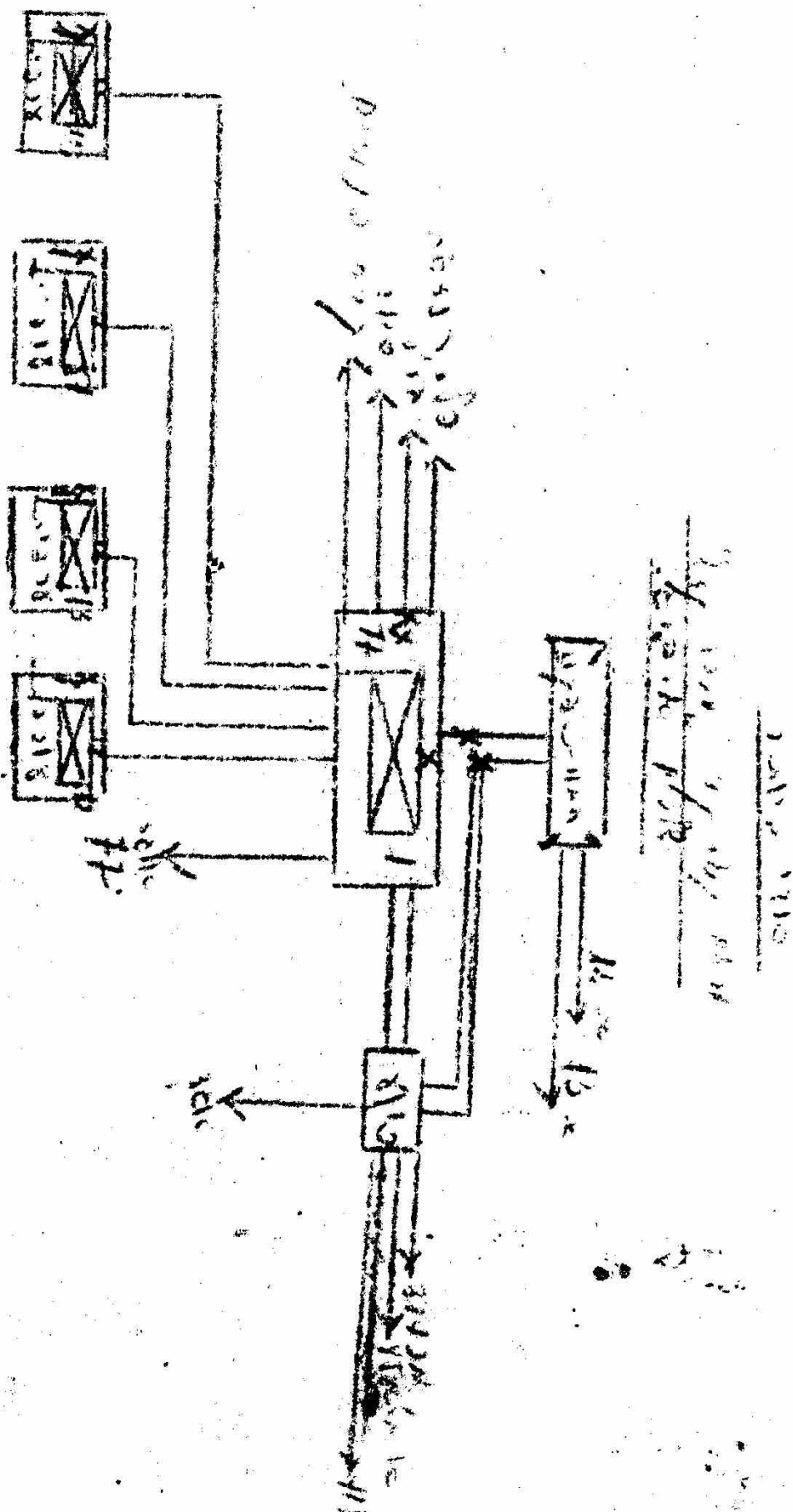
8. א.ס.נ.ח

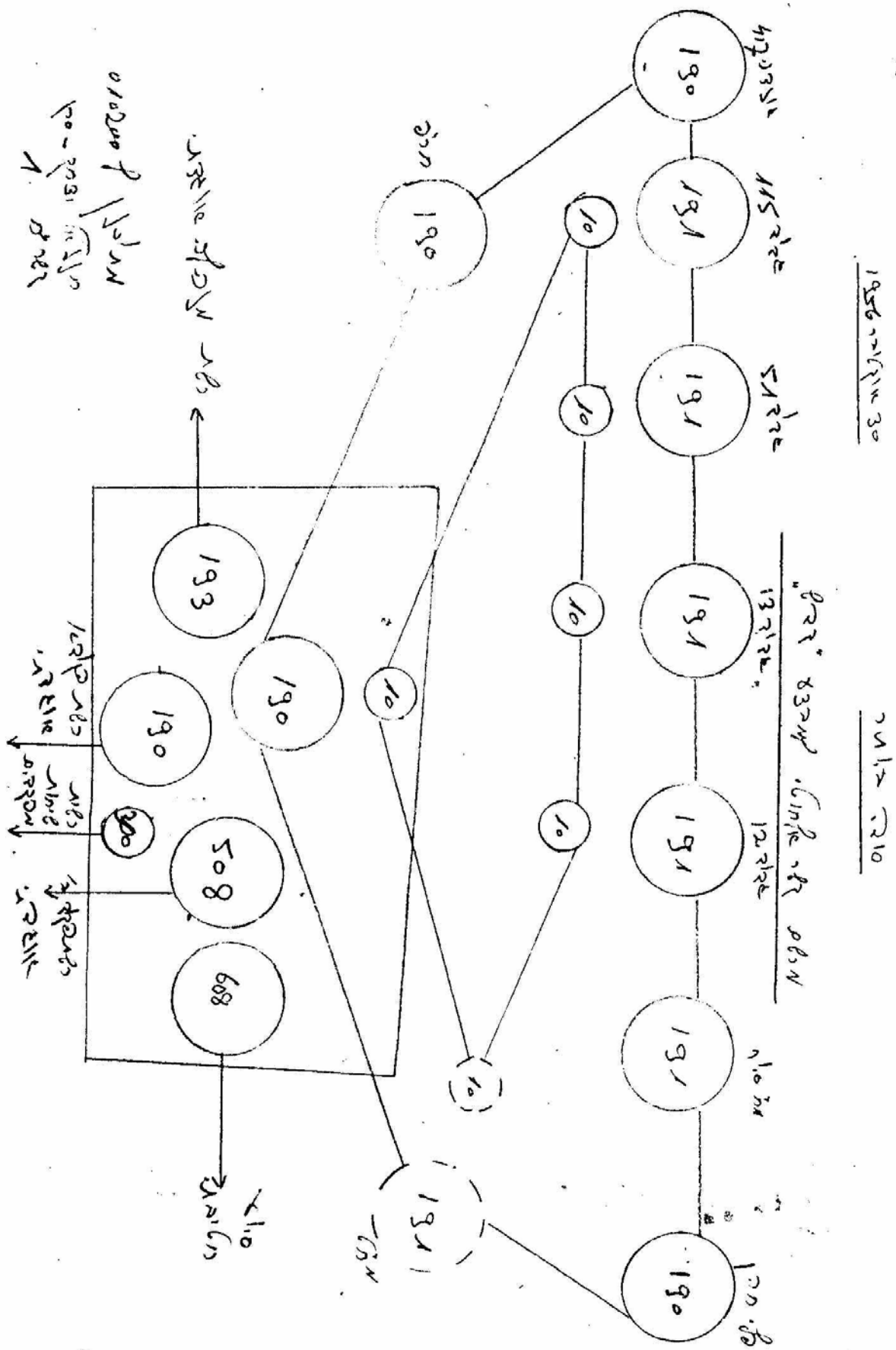
- א. במ"ק חסיבתו לתחונני דרג ב' בנייר יצחק.
- ב. מחסן ציוד חסיבתו - נייר יצחק.
- ג. הקצבה סוללות לכל היחידות עבור 70 שעות לחימה.
- ד. מסיבה והסלמת ציוד קשר במחסן הקשר החסיבתו.
- ה. דריסות לציוד קשר יומנו לקצין הקשר החסיבתו.

9. שו.נ.ח

- א. זמן הקשר, זמן כל ישראל, כוון שוונים יעשה באמצעות דפחות האלחוט ומערכת הקוית החסיבתית.
- ב. רצים ישאו סימן מיוחד ויפודו בתקורות פ.מ.

סודי ביותר

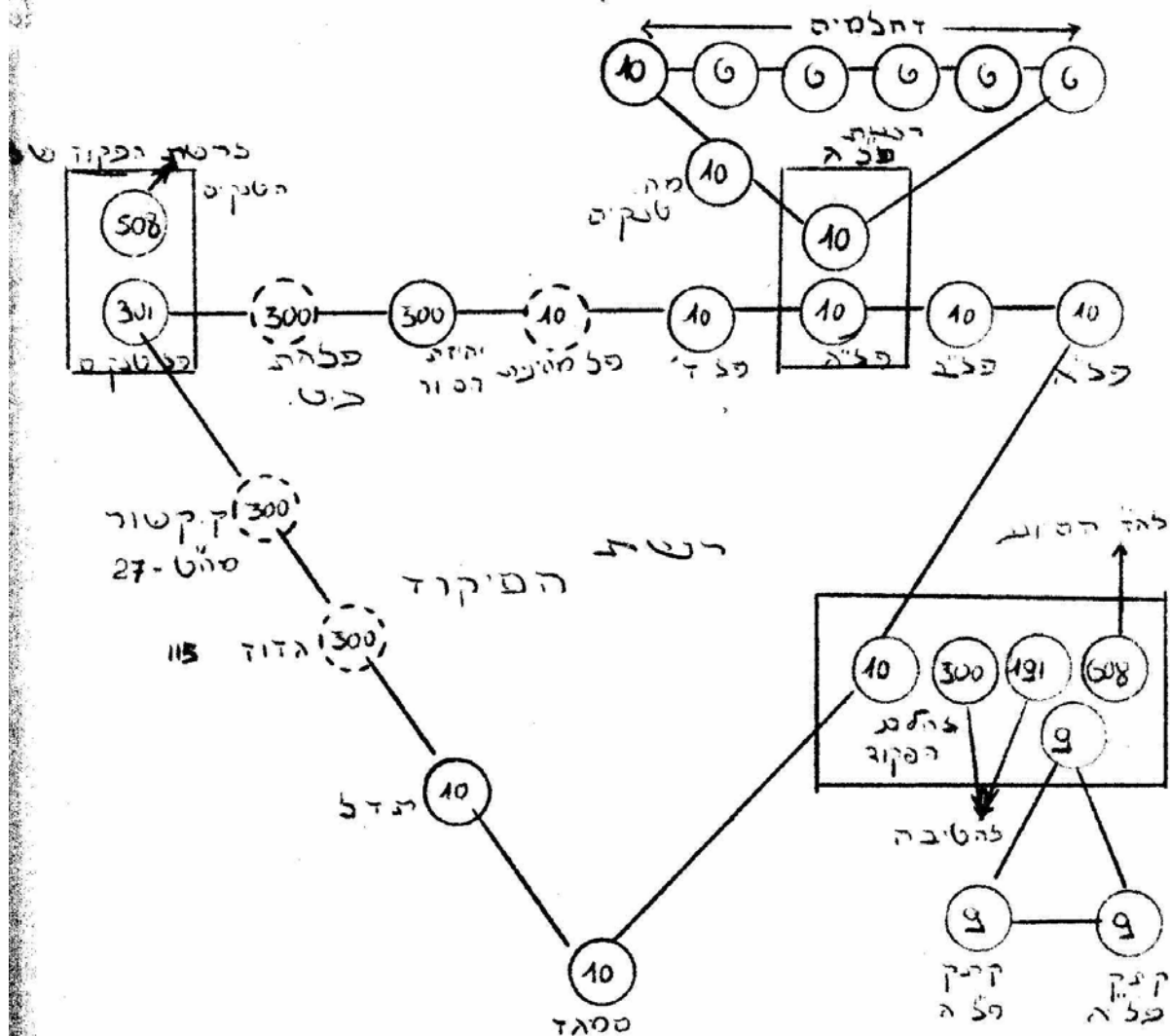

5 4 3

٥٣٣

מזרשם הקשר

512000.5 125N

APR - 1971

४१-१

[illegible]

- 710

נספח ה' – סיכום קצין הקשר החטיבתי²⁷

פל חט חי"ק 351

ס ו ד י

קדש/

16 דצמבר 1956

הנדון: דוח מסכם מבצע "קדש"
פל חט חי"ק 351

1. הכנסת חכת למבצע.

א. גיוס והתארגנות.

פלוגת הקשר החטיבתית בנויה מ-80 חיילים בשרות סדיר והשלמה של 35 חיילי מלואים. הפקודה לקריאת המלואים התקבלה ב-26.10.56, בשעות הצהריים, יום לפני תחילת היחידה לשמחי כנוס חטיבתיים. הקריאה אורגנה על ידי שליחת מברקים (שחיו מוכנים מראש) באמצעות הדאר. נתנה נקודה מפגש אצל קצין העיר באר שבע. כעבור 24 שעות ממועד הקריאה התייצבו בקצין העיר באר שבע כ-5 חיילים והיתר התייצבו לאחר 48 שעות מחקריהם. מתוך הנקראים לא הופיעו כ-8 חיילים. נמסרה הודעה למשטרה הצבאית, אולם עד סוף הקרבות לא התייצב איש פרט לאחר שהיה בחוץ לארץ וחזר.

התארגנות המלואים לא הייתה בעיה בכלל. חיות וכל הציד שלהם היה מוכן מראש ואלה אשר התייצבו בזמן צוידו במחנה הקבע (מסמר הנגב) ואילו היתר צוידו בשטח חכנוס החטיבתי בניר יצחק. רמת האמון של אנשי המלואים הייתה מתקבלת על הדעת חיות והם הסתתפו חודשיים לפני כן בחרגול חטיבתי שבו הייתה אפשרות לתרגלם. אחת חבציות החמורות של היחידה בתקופת ההתארגנות הייתה בעיה חרכם. היחידה בנויה להפעלה על ידי רכב מגויס של חיר"מ החטיבתי ועברו כשלשה ימים מיום הכניסה לשטח חכנוס עד שחלק מהרכב של הפלוגה נחקבל. דבר שגרם להרכב קשיים בארגון הקשר בשטח חכנוס החטיבתי.

ב. סדר כוחות וכשרות.

עם גיוס אנשי המלואים היחידה מנתה כ-100 איש מתוך 139 בחקן. ציוד הקשר של היחידה היה כמעט לפי החקן. (ראה דוח כח אדם ודוח צלם מצורפים). רמת האמון של היחידה התחלקה לשניים. חלק אחד למעשה חלק גדול של היחידה כ-70% הם חיילים בעלי רמה מקצועית טובה שאחריהם תקופה של אמון חטיבתי ואמונים מקצועיים מרוכזים. יתר ה-30% חנם חיילים בוגרי קורסים מקצועיים אולם ללא נסיון בעבודה מעשית או אנשי מלואים חדשים ביחידה שעד כה לא שרתו בכלל. כללית אפשר לציין שרמת האמון ביחידה עם התחלת הקרבות הייתה טובה.

2. תכנון

א. המשימות.

- שלוש חיר המשימות שהוטלו על יחידת הקשר.
- 1) תכנון בצוע והחזקת הקשר בשטח חכנוס החטיבתי.
 - 2) " " " " בשעות הלחימה.
 - 3) " " " " בשלבי ההתארגנות.
- הערות: (תכנון המשימות ראה מרשמי קשר מצורפים).

²⁷ ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 619/62-122.

ס ו ר י

3. בצוע

א. הקשר בשלב הראשון (שטחי כנוס) בוצע במלואו. נסללו קוים לכל היחידות ולמרות הקלקולים הרבים מערכה זו פעלה בצורה מחקבלת על חדעת. מערכת הקשר האלחוטית הוקמה בשטח הכנוס רשת אחת (תוספת המבצעת) פעלה במשך כל הזמן היות והחטיבה ישבה גם לפני המבצע בשטח הזה והפעילה את הרשת הזו. הרשת השנייה, רשת פקוד ב הוקמה בשטח הכנוס אולם לא הופעלה עד לשעת ה ש פחות שלש שעות. בשלב זה הפעילה היחידה 4 סבובי דאר ליממה לכל יחידות החטיבה.

ב. הקשר בשלב הלחימה היה מבוסס על קשר אלחוטי בקשר עיקרי והקשר הקרי בקשר משני (ראה מרסם). הקשר האלחוטי הופעל לפי התכנון ופעל ללא תקלות במשך כל הקרב. היות וחבורת הפקוד החטיבתית הייתה קרובה יותר לשטח הלחימה של גדוד 12 וגדוד 13 קוים הקשר עם היחידות הנ"ל ברשת ב החטיבתית ועם גדוד 51 ו 115 עם רשת המבצעת.

קשר הקווי הוקם בהתאם לתכנון אולם למרות התאום המוקדם עם יחידת השריון שפעלה בגזרת החטיבה חטנקים עלו על הקוים ובמשך כל הקרב לא היה אפשרות לתקנסחיות והקוים נפגעו לאורך קילומטרים. הקוים שנסללו אחרי היחידות נותקו מיד עם התחלת החפגזות כך שקשר הקווי בלחימה לא פעל בכלל אולם דבר זה לא גרם לתקלות בסליחה.

ג. בשלב החתארגנות הוקם קשר קווי ואלחוטי לכל יחידות החטיבה. קשר זה פעל בדרך כלל תקין פרט לקשק עם גדוד 13 אשר ישב במרחק רב מחחטיבה (מחוץ לסוח של חמק 190) וללא אפשרות לסלול אליו קו.

ב"ית הגדוד הזה נפתרה חלקית עם הפעלת מק 193 ושקום הקו ~~פג~~ חעילי עד למפקדה העורפית של הגדוד. למרות כל המאמצים חיו חמיד כ 4-5 בליחה שהחחטיבה לא השיגה קשר עם הגדוד גם עם ח מק 193. בשלב זה הפעילה היחידה שני סבובי דאר ביממה לכל יחידות החטיבה.

4. ל ק ת י מ

א. כח אדם- היות וחטיבת חי"ר ברובה היא בנויה מאנטי צבא סדיר ועם התחלת פעילות החטיבה פועלות על כל יחידות החטיבה מבלי להיות קשורה ליחידות המלואים והמשימות המוטלות על פלוגת הקשר הם משימות מלאות אשר דורשת הפעלת כל פלוגת הקשר החטיבתית דבר שלא נתן בתחילה, יוצא איפה שהפלוגה צריכה לעבוד ברגעים הקריטיים עם חוסר כח אדם עצום וחעומם על הסדירים גדול מדי באם רוצים לעמוד במשימות. הפלוגה נגמרת עוד לפני התחלת הקרבות היות ועליה לעשות/של חרבה יותר אנשים וזה מחייב כל חייל סדיר לעבוד עד קצה גבול יכולתו ודבר זה נותן אותותיו בחמשך הלחימה (לדוגמה 14 קוני החטיבה צריכים לעשות עבודה של 41 קונים).

ס ו ד י

- א. אי לכך לדעתי יש לבנות את פלוגת הקשר החטיבתי מאנשים סדירים בלבד במדה ולא יש להגבר בכל מחיראת מחלקת הקונים הסדירים בחטיבה עם שתי חוליות נוספות לפחות.
- ב. ציוד בדרך כלל ציוד הקשר בחטיבה הוא מספיק (אם כי עובדים בלי רזרבות) חבייה היא לדעתי שצריך להגבר את החטיבה בחלקי חלוף. כגון אנסנות, מערכות ראש, וטוללות. חיות וכפי שקרה במבצע קשש מהתחלת הקרבות וסלסה ימים אחריתם לא חיתה שום אפשרות לקבל או להחליף ציוד כל שהוא והחטיבה עבדה עם הציוד שלה בלבד. לדעתי אם הקרם היה נמשך עוד יום אחד בלבד לא היה ברשות החטיבה שום סוללות או אביזרים אחרים לספק לחטיבה.
- יש צורך להחזיק בחטיבה מלאי של ציוד שוטף לפחות ל 48 שעות למנה חראטונה.
- ג. ר כ ב כפי שנאמר בדות קבלת היחידה את הרכבשלשה ימים לאחר שיסבכו בשטחי חכנוס דבר זה משחק את הפלוגה לחלוטין.
- לדעתי יש לחבטיח שהפלוגה תקבל את הרכב מיד חיות והיא היחידה שמתחילה לעבוד לפני כולם ועליה להכין את הכל עוד לפני שהיחידות מתחילות ודבר זה לא נתן בלי רכב.
- ד. ציוד חדש. ציוד חדש בחטיבה פעל בלי תקלות פרט למספר מכשירים שחיו מקולקלים עם פתיחת המשלוח מק 6 לדעתי עלה בהרבה על ח מק 536 ממגבלה שלו היא שהוא עדין וצריך לחנך את המשתמשים איך לעבוד בעדינות. ח מק 10 חנו מכשיר טוב אולם בחטיבה לא השגנו טווח של יותר משלשה קילומטר יכול להיות שדבר זה נובע מכיול בלתי מדויק יחד עם זה מערכת חראש היא עדינה ומתקלקלת בקלות.
- לדעתי חייבים לשים דגש בלמוד המכשיר חנ"ל ובעיקר על כיולו חטוב ולעשות שיפורים במערכת חראש במיוחד בלחצן הגומי.
- ה. לפי חנסיון במבצע קשש יש לי חרושם שאין לבנות מערכת קוית ברגע שיחידה עובדת עם טריון חיות ולמרות כל חתאומים בין החי"ר והטריון חסנק חבודד אינו מתחשב במאומה ועולה על הקוית בלי הבחנה הפתרון היחיד הוא החטיבה תסלול קוים עקריים חפורים בעזרת מחרשת עבלים.

הערה: בקרבות במלחמת סיני, בחטיבה 1 לא הופעלה זרוע קס"א.²⁸

²⁸ רס"ן אליהו אורן, קצין אג"ם חטיבה 1, דו"ח מבצע קדש: דו"ח מבצעים מסכם, מפקדת חטיבה 1/אג"ם סב-1/2338, 21 בדצמבר 1956; ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון 619/62-122.

ס ו ד י

צ.ל.מ. קשר בחטיבה נכון ל 31.10.56.

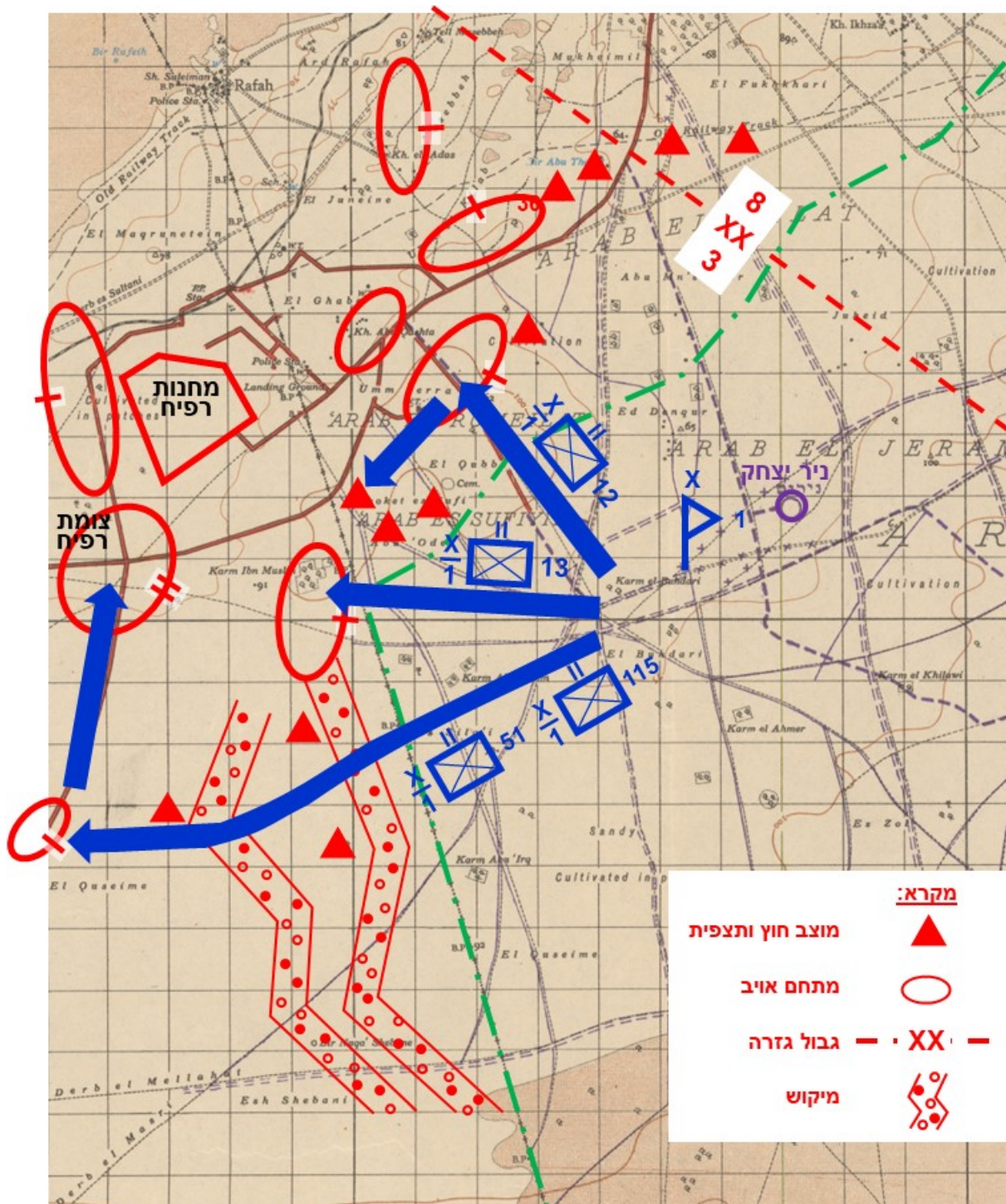
<u>כמות</u>	<u>שם הפרוס</u>	<u>כמות</u>	<u>שם הפרוס</u>
190	סל 8	8	מק 190
24	מרכ 71	16	מק 191
5	מרכ 72	10	מק 300
1	מרכ 18	1	מק 508
5	י.כ. 19	10	מק 536
3	י.כ. 20	6	מק 608
1	י.כ. 30	7	מק 610
2	רק"ס 1א	7	מק 625
		105	מק 6
		3	מק 9
		49	מק 10

ס ו ד י

<u>מקצוע</u>	<u>מצבה</u>	<u>תקן א</u>
אלחוט	25	41
קונים	30	44
צפנים	5	10
מק"ס	6	7
רצים	4	
מהסן	6	
מעבדה	7	8
מרכז יח	5	6

נספח ו' – מרשם הקרב החטיבתי, חטיבה 1

צה"ל השתמש באותה עת במפות מנדטוריות עליהם הדפיסו בסגול דרכים ויישובים ישראליים. רשת הקואורדינטות המכונה 'רשת ישראל הישנה' (ICS) הוקמה בידי מחלקת המדידות הממשלתית המנדטורית, והיא שונה מהרשת המצרית (ETM).

נספח ז' – הקשרית²⁹

מפקדהחטיבה התמיר מחזית רפיח עמד ליד מפת 'מבצעקדש' וארבע מאות זוגות עינים צעירות עוקבות בדריכות אחרי תנועותידיו הבטוחות שצינו שמות כה מוכרים כמו פונתילה, דהאב, שארס-א-שייך, מיתלה, אטור, ראס-נצראני, רפיח, סנפיר, עזה... כל מקום והדו רבהמשמעות, קורותיו וחלקו באותה עלילה רבת הוד של ששת-ימיסיני.

היה זה ביום השנה הרביעי ל'מבצעקדש' לאחר ששככה סערת הנצחונות והאכזבות ונותרו הזכרונות לבדם והרצון העז, כי מסות 'ימיסיני' לא יישכחו, לא יטושטשו ולא יביאו לידי רפיון ידיים ושאננות.

על כך שוחח המח"ט עם ארבע-מאות מאזיניו הצעירים, שבימי 'קדש' עדין ישבו על ספסל בית-הספר היסודי ולכן נראתה להם הפרשה כולה כשייכת לעבר 'הרחוק', האגדי.

ניכר היה כי המח"ט מבקש את הניב הדרוש כדי להבהיר היטב את אשר אירע בששת הימים: פיצד לחמו, פיצד גברו על האויב, פיצד התבלטו נערים-לוחמים, ילידיהארץ ומן העולים החדשים, והוכיחו גבורה ודבקות במשימה.

וכך הגיע בסיפורו אל לובה, קשרית החטיבה שלו, אותה נערה אלמונית שקודם לכן כמעט לא הפירה, אך כשהגיע תור המצטיינים והראויים לשבח, היתה היא החיילת היחידה בין 31 גבורי צה"ל שצינו עם תום המבצע לתהילה על גבורתם ודבקותם במשימה.

"הדבר אירע בשיאו של הקרב על מתחמי רפיח" סיפר המח"ט ועיניו יוקדות מהתרגשות. "בהמולת הקרב ובחשכת הלילה אירעו דברים קשים בניווט היחידות ובזיהוי היעדים. ברגע מסוים ניתק הקשר בין המטה לבין היחידות הלוחמות, והלב נתמלא חרדה. אכן", כמו סיכם לעצמו, "אין לך דבר חמור בשעת-קרב מאי ידיעת המפקד את פרטי המצב. אתה יושב בפינתך וכולך נתון לאנשיך המתלבטים בין גדרות תיל, תעלות קשר סבוכות ויעדים מאיימים. אך אין לך קשר אתם, אינך מקבל דו"חות ואינך יכול להעביר להם הוראות, וכשאתה מעלה בדמיוןך, מה עלול לקרות שם, באפלה – ולאו דוקא מפדוריאויב – הרי..." לא סיים את המשפט.

"לא אזכור", המשיך, "כמה זמן ארך הניתוק! רבע שעה, מחצית השעה או דקות ספורות. בעיני ארך יובלות. חיפשתי בקדחתנות דרך לחידוש הקשר – והנה שמעתי את הקול הגואל שבקע מתוך מכשיר-קשר נייד שהיה קבוע בגייף פתוח מופקר לסערת הקרב.

"המפקד, רעד הקול בתוך האוירה הדחוסה: הורגשה בו אשהתופת, הניתכת אישם, 'המפקד, פאן לובה הקשרית! תן לי הוראות ואעבירן לנוגעים בדבר, כאן מצפים הכל לדברך, המפקד!'"

"לובה, לובה הקשרית", חזרתי על השם ולא האמנתי למשמע אזני, אך בררגע חשתי כאילו הפיג מישוהו במגעיקסם את המועקה שבלבי. הפל חזר ונעשה ברור ומוכן: הנה נתקבל דו"ח מן הלוחמים, ומיד נענה בהוראות מפורטות, הפוחות התוקפים נתארגנו חישמהר, עד הפוקר עמלה הקשרית ללא הרף – עד שכל מפקדי היחידות ידעו בדיוק את אשר לפניהם. "מעניין", חייך, "איש מהם אף לא העלה בדעתו בשעה הרת גורל זו, כי נערה אמיצת-לב קובעת עתה את גורל הקרב ואף את גורלם הם".

פעבור ימים מספר ניצבה לפני, פשוטתהליכות ומבוישת מעט, רק עיניה זהרו באש פנימית.

²⁹ אלחנן אורן, עלילות בני חיל, עם עובד, תשכ"ג – 1962, עמ' 24 – 27.

"כלום לא פחדתי?" שאלתיה.

"פחדתי, המפקד, ודאי פחדתי", הודתה בשקט, "פחדתי מפני אפלת הלילה, מפני שריקות הפגזים, מפני ספנת-המות המרחפת על ראשי; אבל ידעתי כי עלי להתגבר בכל מחיר על אימה זו, כי חיי כל 'החברה' מסביבי תלויים בכך, אם אשיג את הקשר או לאו. ואלנא תצחק לי, המפקד: בתוך נהמת התותחים ושריקת המקלעים שמעתי את קול אמי שלא חדל ללחוש לי: נערת! אל פחד, אל יאוש! מאות אמהות מצפות לבניהן, לשובם בשלום! את חייבת להשיג קשר, את חייבת!"

"וקולה של אמי – הוא קול החובה – הלך והתגבר עד שגבר אף על קולות הקרב ועל האימה. לא שמתי לב עוד לשום דבר חוץ מן המאמץ לחדש את הקשר. כשהושג הקשר בכיתי מאושר".

"בדעתי להמליץ עליך לפני הרמטכ"ל כראוייה לשבח על גבורה ואומץ-לב", אמרתי.

"המפקד", מילמלה, "האומנם הכרחי הדבר? האומנם זה מגיע לי?" חזרה נרגשת, "הרי רק מילאתי את המוטל עלי, כלום יכול מישהו לנהוג אחרת?"

המח"ט נשתק, הסתכלתי בצעירים, בחדר עמדה דממה. הצעירים לא גרעו עין מן המדבר. נדמה היה כי בחלל החדר עדין נשמעים הדים עמומים של אותו לילה אפל מול מוצבי רפיח, וקולה הצלול של הקשרית בוקע מתוך המולת הקרב:

"המפקד, תן פקודות! אנו מצפים לדברך".

